

הלכות הלואה

מו

לז המלוה את הכירו למחצית שכר^{טו} השביעית משממת החצי של מלוה ולא החצי של פקדון^{טז}:

לח המלוה על המשכן אין השביעית משממת^{טז} שאין אני קורא בו לא יגוש בשביעית הואיל ואינו צריך ליגוש^{טז}:

למ המלוה את הכירו וקבע לו זמן אחר שביעית אינה משממתו שאין אני קורא בו לא יגוש בשביעית הואיל ולא הגיע עדיין^{טז}. לפיכך אין שביעית משממת הקפת החנות^{טז} לפי שדרך החנוני להקיף שנה ושנתיים ואין דרכו ליגוש מיד והרי זה כאילו קבע לו זמן אחר שביעית אבל המוכר שאר סחורה בהקפה מיד שמכרה לו נתחייב לו מעות וכשמוקף לו הרי הוא כמלוהו ושביעית משממתו^{טז}. וגם הקפת החנות אם זקפה עליו במלוה שביעית משממתה^{טז}. ונקראת זקפה משעה שקבע לו זמן לפורעו^{טז} והגיע הזמן לפני השמטה^{טז}. ויש אומרים^{טז} משעה שכתב כפנקסו כל החשבון ביחד. וכן שכר שכיר אינה משממת^{טז} שדרכו גם כן להקיף לבעל הבית שכר שנה ושנתיים^{טז}. ואם זקפו במלוה משממת^{טז}:

מ ערב שפרע להמלוה וקודם שפרע לו הלוח הגיעה השמטה משממת^{טז}. לכן יעשה פרוזבול:

הלכות עדות ושמורות ושליש[ן]

דיני עדות ושמורות ושליש[ן]ת ובו נ"ג סעיפים א:

א כל מי שיועך עדות להכריז^א וראוי להעיד^ב ויש להכירו תועלת בעדותו^ג חייב להעיד לו בבית דין^ד אם יתבענו שיעיד^ה לו^ו בין שיש עד אחר עמו בין שהוא לבדו. ומכל מקום עד אחר לא יעיד אלא ברבר שבממון שמביא לידו שבועה או ברבר איסור הפריש

טז כהלעיל יוד הד' רבת סל"ו ואילך.

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

טז חכות דף ג, ב כלישנא בתרא דרב יהודה אמר שמואל (לעשר שנים.) ר"ח בתוס' שם ד"ה איכא דאמרי (שכן הלכה.) מור וש"ע פ"י ס' כו מ"א (לעשר שנים פחות או יותר).

הלכות עדות ושמרות ושלש[ות]

מאיסור¹⁰ אבל אם כבר נעשה האיסור לא יעיד¹¹ ואינו אלא כמוציא שם רע על חבירו¹² שער אחד אינו נאמן להעניש אדם על פני שנאמר¹³ לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו'. אבל שנים חייבים להעיד שיענישו האדם על עבירה שעבר שזו מצות עשה בתורה ובערת הרע מקרקר¹⁴ בעבירה שהייתם עליה מיתה וכן בשאר עבירות¹⁵ לעונש הראוי להן¹⁶:

ב תלמיד חכם שיודע עדות לחבירו ותבעו שיעיד לו לפני בית דין קמן ממנו¹⁷ בחכמה¹⁸ וגנאי לו לילך אצלם אם הוא עדות ממון אינו צריך לילך ולהעיד¹⁹ כי עשה של כבוד תורה עדיף²⁰ מהצלת ממון חבירו אלא הם ישלחו לו²¹ שלישה אנשים²² לביתו ויעיד בפניהם. אבל אם יש בעדות זו צד הפרשה מאיסור²³ חייב לילך ולהעיד שאין חכמה ואין תבונה נגד ה'²⁴:

ג ישראל הודיע עדות לנכרי שיש לו דין עם ישראל בערכאותיהם²⁵ אם יגרום בעדותו לחייב הישראל ויתר ממה שהיה חייב כדוני ישראל²⁶ אסור להעידו ואם לאו מותר להעידו. ואם מתחלה יחדו הנכרי לישראל להיות לו עד הואיל ויהיה חילול השם אם לא יעיד לו ולך ויעיד לו²⁷ בכל ענין²⁸:

ד כל זמן שזוכר הרבר יכול להעיד לעולם ואינו חושש שמא מתוך שנתיישן הרבר הרבה אינו זוכרו על ברוי²⁹. ואפילו אם אינו נזכר לעדות אלא מתוך הכתב³⁰ שכתב בפקסוס³¹ לזכור דברים³² בשעה שאמרו לו העדות ועכשיו שכתב הרבר ואינו נזכר אלא מתוך הכתב³³ יכול להעיד. והוא שאחר שראה הכתב נזכר הרבר אבל אם אינו נזכר הרבר לא יעיד³⁴ אף על פי שאמת הוא הרבר שכתב בפקסוס שנאמר³⁵ על פי שנים עדים ולא על פי כתבם. וכן אם נזכר הרבר על ידי אחר³⁶ שהזכירו לו יכול להעיד ואפילו אם הבעל דין בעצמו מזכירו ונזכר יכול להעיד אם הוא תלמיד חכם³⁷ שבודאי לא היה מעיד אם לא היה נזכר הרבר³⁸:

כא נגזר שם (באימורא). רמב"ם שם (שנפריש בה נה האיסור). מור ושילע שם.
כב משל כא, ל. וגזר שם. רמב"ם שם. מור ולבוש ס"ה. וראה גם לעיל או"ח סי' יג ס"ד.
כג ב"ק קיג, סמ"ב. מור ושילע ס"ב כה ס"ג.
כד סמ"ע שם ס"ב כ.
כה ר"א"ש שם ס"ב סי' יד. מור ושילע שם. וראה לקמן הל' נזיק ממונ כצ"ע ב"ש ס"א.
כו ראה ר"א"ש שם ש"ך שם ס"ב ז.
כז כתובות כ, ב. מור ושילע ס"ב כה ס"ג.
כח כריתא כתובות כ, א. מור ושילע שם.
כט רמב"ם הל' עדות פ"ה ד"ה. מור ושילע שם.
ל ר"ף שם (ז, ב). ר"א"ש שם פ"ב סי' מז. מור ושילע שם.
לא רבי יוחנן שם. מור ושילע שם.
לב רש"י שם ד"ה אע"פ. תנ"ח שם ד"ה ורבי יוחנן. מור ושילע שם, וסי' מז ס"א.
לג דברים יז, מז. ובעת לא, ב. רש"י ורמ"ב כתובות שם.
לד כתובות שם (שהזכירו תוך השני). מור ושילע שם ס"ד (ע"י אחר). סמ"ע שם ס"ב סוף (ברובא שניהם).
לה כתובות שם רע"ב. מור ושילע שם.
לו רש"י שם ד"ה אפילו לעצמו. מור ושילע שם.

ח הגהות מימוניה הל' עדות פ"ה אות א. רמ"א סי' כה ס"א. וראה גם לעיל י"ד סי' א ס"ב נה (מנחה עליו שיעיד).
ט וז"ל לקמן הל' עובדי דרכים ס"ב. וראה הל' נזיק ג"ג סוף ס"ב.
י פסחים ק"ג, ב. הגהות מימוניה שם. רמ"א שם.
יא דברים יז, מז. נגזר שם.
יב דברים יג, ג. שם יג, ג. ר"א"ש מכות פ"א סי' יג. רבנו ירוחם מ"שירם תניב ב ח"ב (יא, ד). דרכי משה סי' כה ס"ב (ב המידי כ"ב עדים דוקא). וראה נגם אליעזר סי' ב.
יג ראה ר"א"ש (דבר עינה) ורבנו ירוחם שם (דבר עבירה).
יד ראה לקמן הל' נזיק ג"ג סמ"ד.
טו שו"ת ק"ג, ב. מור ושילע ס"ב כה ס"ה.
טז רמב"ם הל' עדות פ"א ח"ב.
יז נגזר שם (לא לילך). רמב"ם שם (יש לו להמנע). מור ושילע שם (אינו חייב) כנסת הגדולה הגמ"ש אות ב (ב העות). וראה לקמן הל' מציאה ופקדון ס"ה (ב העות).
יח נגזר שם (לענין עדות בישיבה). רמב"ם שם.
יט רבנו ירוחם מ"שירם תניב ב ח"ב (יא, ע"ד). רמ"א שם.
כ סמ"ע ס"ב כז.

הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

ה אסור להעיד בדבר שלא ראה בעצמו אף על פי שאמר לו אדם שידע בו שאינו משקר לעולם¹⁷ ואפילו אם אמר לו בא ועמוד עם עד אחר שיש לי ולא תעיד¹⁸ רק שיפחד בעל דיני ויבטור שיש לי שני עדים ויודה לי¹⁹ לא ישמע לו:

ז עד כשר שיוודע בחבירו שהוא רשע²⁰ ופסול לעדות מן התורה²¹ ואין הדיינים מכירים רשע²² אסור לו להעיד עמו אף על פי שהוא עדות אמת²³ שנאמר²⁴ אל תשת ירך עם רשע להדות עד חסם כי גורת מלך היא שכל העדות כמלה אפילו הם רבים אם יש ביניהם פסול אחד²⁵:

ח ואיהו רשע שפסול לעדות מן התורה²⁶ כל שעבר על דבר שפשט בישראל שהוא עבירה²⁷ והוא דבר שהוא בלא תעשה מן התורה²⁸ ועבר בו²⁹ ולא עשה תשובה³⁰ שהרי היה חייב מלקות אם היו מתרין בו³¹ שני עדים³² והמתחייב מלקות נקרא רשע בתורה שנאמר³³ והיה אם בן הכות הרשע, ואין צריך לומר אם היה מתחייב מיתת בית דין³⁴ שנאמר³⁵ אשר הוא רשע למות. אבל אם יש להלות שעשה כשנגה או כמעו³⁶ שלא ידע האיסור לא נפסל כלל לעדות אפילו מדברי סופרים:

ה אסור ליטול שכר לילך להעיד בבית דין³⁷ (שבעיר³⁸) מזה שראה כבר שהרי הוא מחויב בוה מן התורה³⁹ ואסור ליטול שכר על קיום המצוה⁴⁰. אבל מותר ליטול שכר לילך לראות הענין כדי שידוה עד בדבר אחר כך שהרי זה אינו מחויב כלל לראות הענין⁴¹. ומטעם זה מותרים עדי הגט ליטול שכר על התימתם⁴²:

ו קבלת עדות צריך שלשה מומחין יודעין הלכות עדות כשר ופסול והזריים בקבלתם לבין עדות כל אחד ואחד⁴³ כמו שצונו חכמים⁴⁴ היו זהיר ברברוך שזא מתוך דברך ולמדו לשקר. ומקרוב התחילו הדיימות לקבל עדים ומטים עקלקלותם⁴⁵:

נא רש"י מנהדרין ע"א, א ד"ה מרחין (התראת עדים בעי). וראה מ"מ ותימין (שאו"ל): כפני שני עדים.
נב רמב"ם ס' ב, רמב"ם שם פ"א ה"ב
נג רמב"ם שם, מור וש"ע פ"א כ"ב.
נד כמבאר לה, לא, רמב"ם שם.
נה רמב"ם שם פ"ב ה"א (שקרוי להדות שנגג). מור וש"ע סכ"ד. ריב"ש ס' יא (כשאשכח לחלות). רמ"א ס"ד.
נו חשנה בכורות כ"ט, א (עדותו בבלי). רמ"א ס' יא לד ס"ה.
נז מ"ז ס"ח (שמותר ליקח שכר מיראה בתליבת להעיד). וראה באריכות לעיל י"ד ס' א ק"א ס"ק ג.
נח ברעל פ"א ויש".
נט דאה גם לעיל י"ד שם. ה"ל ת"ת פ"א ה"ב (ללמד תורה). הקמן ה"ל עובד דריב"ם ס"ג.
ס שו"ת רשב"א ח"ג ס' יא, רמ"א שם, ס"ז, שו"ך.
סא תוספות י"ט בכורות פ"ד מ"ז. וראה ש"ך שם ס"ק יח. לעיל י"ד שם (ד"ה גם שכר החתונה). חקיי הלכות א מ"א, א.
סב ומוקיי יוסף ב"ק (ל"ג, ב) בעל העיפור אות ק, קבלת עדות (ג, ג), בשם תשובת הר"ף (ס' ר"א). ב"י ס"י כח מנהדר"ג ש"ע סכ"א.
סג אות פ"א מ"ז. בעל העיפור ומוקיי יוסף שם. ש"ע שם.
סד בעל העיפור ומוקיי יוסף שם.

לז כייורא שבוטעות לא, א. מור ס"ג רמ"א ס' כח ס"א.
לח גנורא שם. מור רמ"א שם.
לט רש"י שם ד"ה וקום חתם. מור רמ"א שם.
מ כייורא שחן שבוטעות ל, מע"כ (גולן). מור וש"ע ס' יא לד ס"א (רשע).
מא אבל פסול מדברי סופרים כיון שעדותו כשרה כל זמן שלא הכירו (למבואר במור וש"ע שם סכ"ג) מחויב זה להעיד אחריו (נפמן לקמן ר"ש ס"ג, ואולי ש"ך לכאן).
מב רמב"ם ה"ל ע"ה ע"ה פ"א ה"א. מור וש"ע שם ס' יא לד ס"א.
מג רש"י שם ד"ה שלא. מור וש"ע שם.
מד שמונת כ"ג, א. רמב"ם שם. מור שם.
מה ש"ך שם ס"ק ג. וראה חקיי דלכות ד' ג, ב.
מו מחב"ם ה"ל עדות פ"י ה"ב"ג. מור וש"ע שם ס"ב"ג (אבל פסול מדברי סופרים כיון שעדותו כשרה כל זמן שלא הכירו מחויב זה להעיד אחריו). וראה לעיל ס"ג, ויש".
מז רמב"ם שם פ"ב ה"א. מור וש"ע שם סכ"ד.
מח רמב"ם שם פ"א ה"ב"ג. מור וש"ע שם ס"ב"ג.
מט ראה מור וש"ע שם סכ"ד"ה. לעיל י"ד ס' ב ק"א ס"ק ה.
נ רמב"ם שם פ"ב"ג (אף על פי שלא חתרו בו). מור וש"ע שם סכ"ד. ש"ך שם ס"ק כ"ב (שלכן פסול דאורייתא).

הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

י המלוה את חבירו בעדים לא יכתבו עדותם ויתנו למלוה שלא מדעת הלוח^{טו} כי שמו אין רצונו של לוח שיהיה למלוה שטר חוב עליו^{טז}. במה דברים אמורים כשלא קנו מירו של לוח אבל אם קנו מירו^{טז} של לוח בפני המלוה^{טז} בקנין סודר^{טז} אפילו לא הלוח לו כלום^{טז} אלא שהקנה לו בקנין סודר שהוא חייב לו מנה הרי העדים רשאים לכתוב ולחתום וליתן ליד זה שנתחייב לו אף על פי שהמתחייב לא אמר להם לכתוב לפי שסתם קנין לכתובה עומד^{טז} אלא אם כן המתחייב מוחה מלכתוב^{טז}.

ואפילו אם נשתתה זמן מרובה ואחר כך בא זה שנתחייב לו ומבקש מהם שיכתבו לו הרי אלו כותבים ונותנים לו בסתם ואינם צריכים לימלך בהמתחייב^{טז} וגם אינם צריכים לחוש שמו פרעו^{טז}. ואפילו אם מת המלוה^{טז} וכבר עבר זמן הפרעון בחייו כותבין אחר מותו^{טז}. ואין חוששין לפרעון שכיון שסתם קנין לכתובה עומד הרי זה כאילו תפוס שטר בידו משעת הקנין^{טז} ומי שתפוס שטר והלה רוצה לפרוע צריך להוציא השטר מירו ואם לא הוציאו מירו הוא הפסיד לעצמו והמוציאו נאמן לומר שלא פרעו ואף זה כשפרע צריך להודיע לעדי הקנין שפרעו ואם לא הודיעם הוא הפסיד לעצמו^{טז}. וזה שמבקש מהם שיכתבו לו ואומר שלא פרעו נאמן^{טז} וכותבים לו. וכן אם מת זה שנתחייב לו^{טז} כותבין ליורשיו. וכן אם מתו שניהם^{טז}:

יב וכל זה בעדים שנתיהדו לעדות אבל אחרים שלא נתיהדו לעדות לא יכתבו שלא מדעת המתחייב^{טז} שאם לא כן אם היו שם הרבה בני אדם כל שנים מהם יכתבו לו שטר ונכתבו^{טז}. וכל זה במתחייב ליתן אבל המוחל דבר לחבירו בפני עדים או פטרו מאיזה חוב שהיה חייב לו כותבין ונותנין לו שלא מדעתו ככל ענין ואפילו לא נתיהדו לעדים^{טז}. וכן המודה לחבירו בפני עדים קבלתי ממך כך וכך על חובי שאתה חייב לי^{טז} ואף על פי שלא אמר להם הלה אתם עדים:

(ג) וברא"ש שם פ"ב סי' פז. מור ושוע"ע סי' לט מ"ג.

עד ראו"ש שם. מור ושוע"ע שם.

עו ארז"ל: הלוח. וראה מי"מ ויזנימ.

עו בעל התרומות שער כה ח"א סי' ג. בשם השאלות ור"י אבדלונ. מור והקה הא' בש"ע שם.

עז בעל התרומות שער נו ח"א סו"י ד. בשם הר"ף בתשובה הירא"ד הרמב"ם (לענין גביה ממשועבדים).

שוע"ע שם סי' א. ממ"ע סי' ב (וי"ט מג סי' ל). ש"ך סי' ו (וי"ט מג סי' לה).

עח בעל התרומות שער כה שם (לענין מת אור זמן פירעון). ראו"ש שם (לענין נשתתה זמן ונכתבו).

עט ש"ך שם.

פ מור ושוע"ע שם (המלוה). סו"ע סי' לט מ"ק ח.

פא ש"ת הרשב"א סי' אע"ג. רשב"א קדושין מג, א ד"ה אחר. שוע"ע סי' לט מ"ה. רמ"א סי' לו מ"א.

פג רשב"א ורמב"א שם. ש"ך סי' לט מ"ק מו.

פד בעל התרומות שער מג ח"ה סי' ד. מור ושוע"ע סי' פא סכ"ה. רמ"א סי' לט מ"ז. וראה לקמן סי' מ (לענין שטר מנתה ומכירה).

פה בעל התרומות שם. מור ושוע"ע שם.

סה כ"ב מג, א (לענין הדיאה). מור ושוע"ע סי' לט מ"ב

(לענין הלואה).

סו מור ולבוש שם סי' כ. וראה לקמן סי' מ (אינו דומה חוב בע"פ לחוב כשטר לכמה דברים ואין חבין לאדם שלא מדעתו שם חובה).

סז כ"ב דף ט, א. מור ושוע"ע שם סי' מ.

סח מור סי' רלח סי' כ, בשם רמב"ן כ"ב קמ, ב ד"ה חובין. ש"ע שם סי' מ, וסי' לט מ"ד בשם יש מי

שאומר. סמ"ע שם סי' מ וסי' לו וסי' מר (שכ"ה דעת תסור). ש"ך שם סי' מג. ובדלקמן סי' מ.

סט רש"ם כ"ב מג, א ד"ה קנין וה"ה דסתם. ועד"ז לקמן סי' י"א. וראה לעיל י"ד הל' רביה מ"ה (סתם קנין סודר

מקבשיו).

ע מנהדרין כמ, ב (תודה בפני ב' קנו מירו). כ"ב שם (דקאו בתהדאה). מור ולבוש שם סי' ג.

עא כ"ב שם. מור ושוע"ע שם. וראה גם לקמן סוף סי' ב. לעיל א"ח סי' שו סמ"ז.

עב תוס' כ"ב שם ד"ה ואין, ומנהדרין שם ד"ה תודה. ראו"ש כ"ב סי' ל ופ"ה סי' ה, ומנהדרין פ"ג סי' כ.

עג מור ושוע"ע שם סי' ה. כחבורות כ, א לפירוש רב האי גאון, הובא בר"ף שם

הלכות עדות ושמרות ושליש[ות]

יב וכל שטר שיש בו קנין בין שטר חוב¹⁹ בין שטר מכירה או מתנה¹⁹ ויש בו הנאי ואסמכתא שסומכת דעתו שלא יתקיים התנאי¹⁹ ולא היה הקנין כלום¹⁹ ומצאא שלא גמר והקנה³ ולכן אף אם יתקיים התנאי אין הקנין מועיל. אלא אם כן קנו ממנו בפני בית דין חשוב שאו גמר והקנה¹⁸. או אפילו לא קנו ממנו בפני בית דין אלא שצוה לכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב¹⁹ ואף על פי שהוא שקר¹⁹ הדראת בעל דין כמאה עדים¹⁹ שגמר והקנה¹⁹. או שצוה לכתוב שקיבל עליו בחרם או בשבועה שהן מועילות אפילו באסמכתא¹⁸ כשמצוה לכתוב בן גמר והקנה¹⁹ אף על פי שלא קיבל עליו. צריכים העדים לזהר בכל זה שלא לכתוב בן בשטר עד שיצוה להם המתחייב אבל לא בסתם קנין ואפילו אם המנהג הוא במדינה לכתוב בן בכל שמרי קנין¹⁸.

אבל כשאומר להם כתבו¹⁸ ותנו¹⁸ לו שטר אף על פי שלא אמר להם בפירוש לכתוב כל לשונות המועילים באסמכתא הרי אלו יכתבו כל הלשונות שנהנו לכותבן בשאר כל השטרות כזה באותו העיר¹⁸. בין ק¹⁸ שהן לשונות המועילים באסמכתא¹⁸ בין המועילים (א) לנאמנות¹⁸ שיהא המלוה נאמן בלא שבועה¹⁸ וקבלה בחרם¹⁸ שלא נפרע מחובו בין

קונטרס אחרון

(א) ומ"ש הסמ"ע סי' ר"ז ס"ק מ"ג^א (וע"ש במסגרת השולחן^ב דלא גרסינן טוב^ג) צ"ע. ואפשר

כפ). ש"ע שם ס"ט. עיין סמ"ע שם ס"ג נד (דמתי אם קבל לכתוב כן). ש"ח תהי"ח פדאדואה סי' ג (ש"ח) כקבל עליו בחרם, ומתפטר א' מתי מה שנכתב בן בשטר). דרכי משה שם ס"ק מז. וה"א שם ס"י"ט (שנראה דמתני).
צב סמ"ע שם ס"ק מז.
צג ש"ח מרה"ם מרוסנבורג (פראג) סי' תתקעו, ובתשובות השיבות לספר קנין סי' ד. הגהות מיימוניות שם אות ג. סמ"ע שם ס"ק מז (לענין ב"ד חשוב). וסי' נד (לענין קיבל עליו בשבועה). מה שאין בן בשאר יפי כח, כדלקמן בסוף המענין. וראה ק"א ס"ק ב, שגפירשן סי' גם בדרכי הרא"ש.
צט מרה"ם הגהות מיימוניות וסמ"ע שם.
ק ראה סי' לט ס"ב.
קא רא"ש (דלקמן): מדינה. או"ח סי' עא ס"ק לה (ע"ז). וראה מ"מ ועינים.
קב שלענין אמר להם כתבו ותנו דינן שה (מה שאין בן לענין סתם קנין העומד לכתובה, כדלקמן בסוף המענין).
קג הגהות מיימוניות ובתשובות סוף ספר קנין שם.
קד ר"ש בתשובה כלא מה סי' יב. ושו"ע סי' נסא ס"ח.
קה ראה מור וש"ע סי' עא ס"א.
קו ראה מור וש"ע שם סי'. סמ"ע שם ס"ק ה. ש"ך שם ס"ק ה.

פו ראה סי' ר"ז ס"ב. ובהלכה על המשכון, ראה לעיל הל' הלאה סכ"ד שיש בו חלקי דעות, וש"נ.
מ ראה רמב"ם הל' מכירה פ"א הל' ג.
מח רשי' מטרדין דב, ב ד"ה אסמכתא. וכ"ה לקמן סמ"א. וראה גם לעיל שם א"ח סי' תמ"א ס"ד בהנהגה, וש"נ.
פט עיין סי' דו ס"ב (מהלוקת הפוסקים כשעשה קנין וקנה מיד או היו אסמכתא), וברמ"א שם ס"ד (שאף באמר מנכשוני שן מהלוקת הפוסקים). וראה גם לעיל י"ד הל' רבית ס"ג.
צ ראה רמב"ם שם הל' ה"ו.
צא נדרים כו, ב. מור וש"ע סי' רז סמ"ו. וראה גם לקמן סמ"ח.
צב ש"ח מרה"ם מרוסנבורג (פראג) סי' תתקעו, ובתשובות השיבות לספר קנין סי' ד. הגהות מיימוניות הל' מכירה פ"א אות ג. וה"א סי' דו סמ"ו. ואם כתבו בן ולא עשה קנין כולל, ראה לעיל י"ד הל' רבית סמ"ו (במותר), ואמר עיני עיב כאן, באורים ד"ה אפילו.
צג סמ"ע שם ס"ק מז.
צד גיטין כו, ב. בתשובות מיימוניות שם. רמ"א שם. וראה גם לקמן ס"ג.
צה סמ"ע שם. וראה לעיל י"ד הל' רבית סמ"ו (ד"ה ומה שנהיגין).
צו ש"ח מרה"ם מרוסנבורג (פראג) סי' תעד. הגהות מיימוניות שם אות ט (שמעיל נדר ושבעה ותקיעת

ציונים לקונטרס אחרון

א שמבאר מ"ש הרמ"א שם סט"ו: ואפילו לא אמר בפירוש אלא צוה לכתוב שטר טוב, עפ"י מ"ש הרמ"א כ"ס אס ס"ה (מרבנו ירוחם משרים נתיב ד ח"א, בשם תשובת רבנו הא"י): אבל תנאים כגון נאמנות בהלוואה או ביטול מודעה במתנה לא

מחשיבין עד דמיפרשי, ומפרש הסמ"ע שהכוונה: עד שיפרט בהדיא.
 ג ס"ק לו.
 ג אלא כדפוסים ישנים ברמ"א: צוה לכתוב שטר חוב.

הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

כיוול מודעא¹⁰⁷ בשטר מכירה¹⁰⁸ בין כתובה בשוקא¹⁰⁹ בשטר מתנה שלא תהא מתנה מסותרת שאינה כלום¹¹⁰ וכן שאר כל יפויי כח שנהגו לכתוב¹¹¹ בין בשטר חוב בין בשאר שטרות. והוא שהמתנה פשוט בכל שטרות שבאותה העיר לכתוב כן¹¹² וזה שמוצא לעדים סתם לכתוב שטר יודע שנהגו כן¹¹³ ואם לא היה ברעתו שיכתבו כן היה לו לפרש להם שלא יכתבו כמותנה העיר ואם לא פירש להם הוא הפסיד לעצמו¹¹⁴.

וכן אפילו בסתם קנין (ג) העומד לכתובה¹¹⁵ כותבין כל יפויי כח שנהגו בהם בשטר כזה¹¹⁶ אם המתחייב יודע שנהגו בהם שבין שסתם קנין לכתובה עומד היה לו לפרש להם ואם לא פירש להם הוא הפסיד לעצמו. כי אין ביפויי כח אלו דבר שקר שתצטרך להם הודאת בעל דין לקיימם עליו כמו שצריך לכתובת קנין בבית דין חשוב או שבועה או חרם¹¹⁷:

קונטרס אחרון

דאזיל לשיטתו בפירוש הרמ"א סי' ס"א ס"ק י"א¹. ועיין שם בש"ח² דזה אינו. ועי' ב"י סי' ע"א תשובת ריטב"א³, מבואר שם היטב דמפרשי רוצה לומר דמפרשי בשטר, ולאפוקי דלא מפרשי כלל בשטר⁴, אבל דעת מי שקיבל עליו לא הוחרח כלל. ואדריכה בתשובה אחרת⁵ סבירא ליה להריטב"א דלא בעינן דעתו. עיין שם בדרכי משה⁶:

(ב) עיין סי' ס"א סעיף ה' לשון הרא"ש⁷ שמקנה לכתוב כו', ורוצה לומר שסתם קנין הוא לכתוב⁸, דאם לא כן⁹ אין צריך קנין להרא"ש בטור סי' כ"ב¹⁰ (ומשום הכי נמי לא היה פוסק הרא"ש שם י' על ההוצאה, דמסתמא לא פליג על רבו מהר"ש¹¹ דבאמר לכתוב מהני כתיבת בית דין חשוב, דבהכי מיירי הרא"ש¹², דאם לא כן מאי רבויהי כולי עלמא נמי הכי דייני, כמ"ש הרא"ש פ"י דביב"א¹³ להכי נהיגי י"י. עיין בית יוסף סי' ר"ז¹⁴ מה שכתב על זה). ותדע¹⁵ דהא אפילו לא נכתב כנכתב דמי כמ"ש בס"י מ"ב¹⁶, ע"ש בש"ח¹⁷ ובס"י ע"א ס"ק ל"ג. וזהו כונת הש"ך סי' ל"ט ס"ק י"ד דלכתובה עומד לכל דבר¹⁸ עיין שם:

קיד רשבי"א כתובות ע"ג, א. ח"מ פ"ג מהל' זביה ה"כ. ש"ך סי' ע"א ס"ק ד'ג, ופי' ס"א ס"ק פ.
קיד ראה ב"י מוס"י ס"א בשם תשובת הרשב"א.
קטו כדלעיל ס"ג, ש"ג.
קטז שו"ת הרא"ש שם. ונתבאר בקו"א ס"ק ב.
קצו שתבאר לעיל בתחלת הפעוץ, שלא לכתוב כן בשטר עד שיצוה להם המתחייב, אבל לא בסתם קנין העומד לכתובה.

קז רבנו ירוחם מושרים נתיב ד ח"א, בשם תשובת רבנו האי. רמ"א סי' ס"ה (שהיו כמו נאמנות דלעיל).
קח וי' שם ושם: בכתבה. וראה רמ"א סי' רה ס"א.
קט תוס' ב"ב מ. כ ד"ה איכא. תשובת מהר"ם שם. שו"ת הרא"ש שם מור ושול"ע סי' מא ס"ה, ופי' רמב ס"ה.
קי גמרא ב"ב שם. מור ושול"ע סי' רמב ס"ג.
קי"א שו"ת הרא"ש שם. מור ושול"ע סי' ס"ה.
קי"ב ב"י סי' ע"א סכ"ה.

ציונים לקונטרס אחרון

בפנים סוף ס"י"ג.
י"ד בשו"ת כלל סח סוס"י י"ב (אחר שכתוב שמעיל הקנין לענין נאמנות וכו') שנהגו הסופרים לכתוב בשטרות; ואם היה בא לירי מעשה לגבות ההוצאה לא הייתי פוסק לגבותה אם לא שיעשה הקנין בב"ד חשוב דלא כאסמכתא (היינו שלענין זה אין הקנין מעיל).
טו שהובא לעיל בתחלת הסעיף בפנים, וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל נתיב.
טז שנכתב בשטר שקנו ממנו בב"ד חשוב.
יז סי' יט.
יח שאסמכתא לא קניא אלא בב"ד חשוב.
יט סעיף טו.
כ דסני בקנין, אף שלא צוה לכתוב.
כ"ב סעיף טו, וראה לעיל קו"א סוף ס"ק א.
כ"ג ס"ק לו.
כ"ד היינו אף ללשונות של יפויי כח שנהגו לכתוב בשטר.

ד שמן הסתם אינו מקבל עליו אלא בעיניים המסתבכים לומר שהיתה רעתו עליהן.
ה ב"י שם וס"ה, בשם תשובת הריטב"א סי' י"ב, שמעתין בתשובת רבנו האי דלעיל, עד דמפירשן.
ז ראה לקמן קו"א סוף ס"ק ב.
ח סי' ע"ה (והובא בב"י שם סי' ע"א); ואין לומר כי לשון הנאמנות שפירא ודטרא הוא שהעדים כותבים מעצמם שלא בצויהו בעל דבר.
ט ראה רב להשיע, שאולי הכוונה לסי' ס"ק ג.
י בשו"ת כלל סח סי' י"ב: כל מי שנמקנה בסודר כרי לכתוב שטר.
יא כדלעיל בפנים סי', וש"ג.
יב שאם נאמר דמיירי שצוה לכתוב השטר.
יג ס"ד, בשם הרא"ש סנהדרין סי' ס"ה, שאם אמר הלוה שהיה המלוה נאמן שלא נפרע, אין צורך קנין (וכן כן), כשצוה לכתוב השטר). וראה לקמן

כא הלכות עדות ושמרות ושליש[ות]

יג. ואם אין המנהג פשוט בכל השמרות כולן שבעיר לכתוב בן קריש או שאין ידוע בבירור שהמתחייב יודע מהמנהג קריש אין כותבין שום יפוי כח בלא דעת המתחייב. אלא אם כן ידוע שאין הבית דין הנין כלל על פי יפוי כח אלו מפני שנהגו לכתוב ליפות לשון השטר בלבד ולא שיהיה האמת כן שיהיה למוציא השטר כל יפוי כח אלו קריש.

לפיכך אם בעל השטר רוצה שיהיה לו באמת איזה יפוי כח יפרשנו המתחייב בפירוש לעדים שיכתבוהו לו וכותבין כן שאמר להם כן בפירוש. כגון מלוה שרוצה שיהיה נאמן בלא שבועה וקבלה בחרם שלא נפרע מחובו יפרש כן הלוה לעדים ויכתבו כן בשטר שהנאמנות היתה מפורשת מפי הלוה להמלוה קריש. ואם רוצה שלא יוכל הלוה להשביעו אחר הפירעון שבועת היסת שלא נפרע ממנו שתי פעמים יכתבו לו שהנאמנות הוא לו עליו לעולם קריש. ואם רוצה שיהיה נאמן גם על יורשי הלוה יכתבו כן בשטר עליו ועל באי כחו קריש. ואם רוצה שגם יורשיו אחריו יהיו נאמנים יכתבו כן בשטר לו ולבאי כחו קריש. וכל זה מדעת הלוה. ואף על פי שלא קנו מידו על זה רק שהוא לפני ההלוואה שעל מנת כן הוא מלוה לו קריש:

יד. וכל שטר שיש בו קנין בין שמר חוב בין שטר מכירה או מתנה אם אינו נכתב כיום הקנין כותבין בו הזמן מיום הקנין קריש ולא מיום הכתיבה שכותבין קנינו מפלוני כיום פלוני וכתבנו והתמנו ומסרנו ליד פלוני קריש. ואם אינו זוכרים יום הקנין כותבין יום הכתיבה קריש והקנין כותבין סתם קנינו מפלוני וכתבנו והתמנו כיום פלוני ומסרנו לפלוני קריש. ומכל מקום אם זוכרים שקנו ממנו בתחלת חרש פלוני או בסופו או באמצעו יכתבו קנינו בשליש הראשון של חרש פלוני או באמצעו או בשליש האחרון קריש. ואם אינו זוכרים איזה חרש היה או שאינו זוכרים אם היה תחלת חרש או אמצעו או סופו וכותבין יום הכתיבה יכתבו בשטר שמר זה איחרנוהו וכתבנוהו קריש:

טז. וכשכותבין הזמן מיום הכתיבה כותבין גם כן שם המקום שעומדים שם בשעת הכתיבה ולא שם המקום שקנו בו ממנו. וכן כל מי שנמסרה להם עדות במקום זה וכותבים עדותם במקום אחר כותבים מקום הכתיבה קריש. אבל אם זוכרים זמן הקנין וכותבין אותו יכתבו גם כן המקום שנעשה בו הקנין קריש שיכתבו קנינו מפלוני במקום פלוני וכתבנו והתמנו ומסרנו לפלוני וכשכותבין מקום הכתיבה כותבין קנינו מפלוני וכתבנו והתמנו כיום פלוני במקום פלוני קריש.

בש"ח גבי ממשעבד משעת קנין, ולא הוי מוקדם, וכדלקמן סי' יז. מור וש"ע סי' מג ספ"י.
קבל רשב"א שם ד"ה הא. מור וש"ע שם סי' ה.
קבת גמרא שם. מור וש"ע שם ספ"י.
קבט רשב"א שם. מור וש"ע שם סי' ח.
קל ב"י שם סי' ה. בשם מהר"י ב"ר. וש"ע סי' מג ספ"ג.
קלא ב"י מהרש"י, וש"ע סי' קט ס"ג, ומגמ"א ב"ב ק"ה, ב (שבלא דאקניו גם שטר מאוחר פסול). וראה סמ"ע שם סי' ק"ג. מור וש"ע סי' מג ספ"ב. לקמן ספ"ב.
קלב ב"ב קט"ב, א. מור וש"ע סי' מג ס"ב.
קלג בעל התרומות שער נו סי' ה, בשם רב"ז בתשובתו סי' מא, ומיהושיש שם ד"ה והא. מור וש"ע סי' מג שם.
קלד רשב"א שם ד"ה הא. ש"ע שם.

קיה ב"י ע"א ספ"ח. ש"ע שם סי' ה.
קיש ש"ד שם ס"ק ל"ג.
קיב ב"י בבבא בתרא שם. ש"ד שם.
קכא בעל התרומות שער כו ח"ג סי' א, לפירוש ב"ד הבית שם. מור וש"ע שם.
קכב בעל התרומות שם סוף ח"ג. ש"ע שם סי' ה. ש"ד שם ס"ק מז ס"ג שם.
קכג בעל התרומות שער ה' ח"ב סי' ה. מור וש"ע שם סי' ג.
קכד ש"ת הרא"ש כלל ע"א סי' ג. ש"ע שם סי' ח.
קכה מור וש"ע שם סי' ב. ש"ע ורמ"א שם ספ"י. וראה ק"א ס"ק ב.
קכו ב"ב קט"ב, א (שטר אגויאטא). רשב"ם שם ד"ה לח"ה (שטר מתנה או מכירה, כה שאין כן בשטרי הלוואה). רא"ש שם פ"י סי' לא (שאם יש בו קנין, גם

כב הלכות עדות ושמרות ושליש[ות]

כמה דברים אמורים שכותבין מקום הכתיבה ולא הקנין כשאין המטבע משתנה ממקום הכתיבה למקום הקנין או אפילו אם משתנה אלא שכתוב בשמור המטבע היוצא במקום פלוני אבל אם המטבע משתנה ממקום הכתיבה למקום הקנין ואין כתוב כשטר מטבע היוצא במקום פלוני לא יכתבו אלא מקום הקנין אף על פי שאין זוכרים זמנו וכותבין זמן הכתיבה לפי שמטבע שבמקום הקנין נשתעבד ואם יכתבו מקום הכתיבה היה משתעבד ממטבע היוצא במקום הכתיבה ^{קכז}:

פז וצריכים העדים להקדיק בלשון הקנין שקונן מיד המתחייב ליתן אויה דבר מיד או לזמן פלוני בין מעות בין קרקע בין ממלמלין בין מזונות ומלבושים שזה הקנין אינו כלום ^{קכח} ואין כותבין אותו אלא אם כן אמר להם בלשון חיוב על נפשו שמחייב את עצמו ליתן ^{קכט} מיד או לזמן פלוני ^{קל} אבל אם לא אמר בלשון חיוב על נפשו אלא אמר אתן מיד או לזמן פלוני אף על פי שקנו מידו על זה אין זה כלום. כי קנין על אמירה אתן הוא קנין על דברים לבד ^{קל} והקנין אינו חל אלא על גוף ההפץ הנקנה אם מקנהו לו מעכשיו ^{קל} ואם אינו מקנהו לו מעכשיו אלא אומר שיתננו לו מיד או לזמן פלוני אין הקנין חל על זה אלא על גופו ונפשו של הנותן שיתננו לו אם אומר בלשון חיוב שמתחייב את עצמו ליתן.

ולכן נהגו לכתוב תנאים אחרונים בשעת הנשואין ^{קל} ולא די בראשונים מפני שבראשונים אין שני הצדדים מחייבים את עצמם בלשון חיוב על נפשם ^{קל} כי שמו יחזור בו אחד מהצדדים מאיזו סבה ורוצה להפטר בקנס לבד כי החרם הכתוב בתנאים אינו כלום עד שיקבלהו כפירוש ^{קל} (ולא נכתב אלא לסלק דין אסמכתא מן הקנס ^{קל} לדיברי הכל ^{קל}): וז שטר חוב שיש בו קנין מותר לעדים לכתוב ולחתום וליתן ליד הלוח ^{קל} אף על פי שלא ילוה בו ויתננו ליד המלוה עד אחר כמה ימים ^{קל} לפי שמיד שקנו מיד הלוח בקנין סודר ^{קל} נשתעבדו נכסיו למלוה ^{קל} שזכין לאדם שלא בפניו ^{קל} לפיכך אינו שמר

חוב לענין רבתי. ש"ת צמח צדק ח"ת סי' לב (הדיני דוקא בתנאים שהיה נהוג מקדם, כמעתק נהלת שבטע סי' ה, אבל עכשיו כותבים שותחייב על עצמו). בפאן הב"ד גילין ע"ו 9 (התלום תנאים בחתימת רבנו התחייב את עצמו בו).
קכז סח"ע סי' רמה ס"ק ב.
קכח נהלת שבטע סי' ח אות יא. ובלעיל סי' ב.
קכט ש"א שאף ב"ה"ה מניעיל חיוב הקנס (מהמת הובשת שגורם לצד השני) תוס' בי"ט מ"ג א ד"ה ומזונותי מור ושריע סי' ח סמ"ג סמ"ע שם.
קל משנה ב"ב קס"ב (בתוס' שטר ללוה בו). ובדמפרש רב אבי בי"ח י"ב, ס"ג (בשטרי הקנאה). ר"ף שם (א; א) שיש בו קנין, והולכתא כותיה). רמב"ם ח"ל מלוה ולוה פ"ג ח"ה. דעת האי' שבויר סי' לט סמ"ג. ש"ע שם סי"ג.
קל ואם שלא נתנו ליד המלוה רק הפקדו ביד שלישי, ראה לקמן סמ"ח.
קל נגזיקי יוסף שם (בחליפין). ועד"ו לעיל סי' ושי"ג.
קל רב אבי שם. רמב"ם תוס' ש"ע שם.
קל נגזיקי יוסף שם (ה; ר"ב) בשם הר"ן. במ"ע שם ס"ק ג. ובלעיל או"ח סי' שמו ס"ב, ושי"ג.

קלה הרמ"ה ב"ב קנ"ב, א ד"ה מורה. סוד ושריע שם סי' נ"ג סכ"א.
קלו בריתא גיטין ג, ב כהנמים ובדמפרש רבי יוחנן (ש"אם נכתב בשטר אתננה לפלוני לא קנה, אף שלא קבע זמן). סוד ושריע סי' רמה ס"א. מור שם בשם הרמ"ה (שכ"ה אף בקנו מידו). רמ"א שם ס"ב, בשם ש"ת מר"ה ויול סי' קנ"ג (דק"ל בדיעה זו).
קל תוס' כתובות נ"ד, ב ד"ה א"ע, וב"ב ג, א ד"ה קנין דברים. סח"ע ס"ק ח, ושי"ג ס"ק כ"ה, בס"י [ס' (אפילו לדעת האובדים ש"אם קנו מידו ליתן אתן לא קנה).
קל ראה סמ"ע שם (אפילו בדברי שאינו מצוי ביד עדיין), ובסי' רמה ס"ק ב (אפילו בדברי שלא בא לעולם).
קלט מור סי' רמה בשם הרמ"ה (דהיי קנין דברים). רמ"א שם ס"א, ב"ב ג, א (שקנין דברים אינו קנין). מור ושריע סי' קנ"ג ס"ב.
קמ מור ושריע סי' רמה ס"ד (ש"אם אמר מעכשיו קנה אף בלשון אתננו). מור ויבוס שם (שאו חל הקנין על גופא דארקא).
קמ רמ"א שם ס"ב.
קמב ראה לעיל י"ד ח"ה רב"ה סי' (שעמ"ב) יש לו דין

כג הלכות עדות ושמרות ושליש[ות]

חוב מוקדם. אבל אם לא קנו מירו לא יכתבו ויחתמו ללוה עד שיהא המלוה עמו ומסור השטר ליד המלוה בפניהם בו ביום ^{קכ} כי שבא לא ימסרהו בירו ^{קכב} עד למחר וזרי הוא מוקדם ופסול ^{קכג}. ואפילו נכתב ביום ונמסר בלילה פסול ^{קכד} אלא אם כן כתוב בו הזמן מיום המחרת ^{קכה}:

יד (ומעם פיסול המוקדם הוא שמא יטרוף מהלקוחות שלקחו מיד אחר זמן הכתוב בשטר קודם שמוסרו למלוה ונמצא טורף שלא כדיו ^{קכז} שהרי לא נשתעברו נכסיו למלוה עד שנמסר לו השטר ^{קכח}. לפיכך שטר חוב שאין גובין בו ממשועבדים אין בו פסול מוקדם ויכולים לכתבו ללוה אף על פי שאין המלוה עמו. כגון שטר חוב שאין עליו עדים חתומים לקיים הענין אלא שחתם הלוח חתימת ידו והעדים חתמו תחתיה רק לקיים חתימתו ולא לקיים הענין ^{קכט} כגון שטרי חוב הנהוגים במדינת אלז ^{קל} אם אין העדים חתומים על המשמעות רק לקיים החתימה):

יז אבל אין כותבין שום שטר חוב למלוה עד שיהיה הלוח עמו ^{קלג} אפילו כבר קנו מיד הלוח בקנין סודר מתחלה שלא בפני המלוה שהוא חייב המלוה זה לפי שאין אומרים סתם קנין לכתובה עומד כשקנו מידו שלא בפני המלוה ^{קלד}. ואפילו אם אומר המלוה לעדים כתבו השטר חוב ^{קלז} וחתמוהו ^{קלח} ויהיה בידכם וכשיבא הלוח היום ^{קלז} ויאמר לכם ליתנו לי תתנהו לי ^{קלח} ואם לאו תקרעוהו לא ישמעו לו אולי מערים הוא כי שמא יפול מידם השטר חוב וימצאנו או שמא יגנבנו מהם ^{קלט}.

וכן אין כותבין וחותמים שובר ללוה עד שיהא המלוה עמו. אבל כותבין וחותמים שובר למלוה אף על פי שאין הלוח עמו ^{קלכ}:

כ וכן בשטר מכירה אין כותבין וחותמין ללוקה עד שיהא המוכר עמו ^{קלז} אפילו כבר קנו מיד המוכר שלא בפני הלוקה ^{קלח}. ואפילו אמר הלוקה כתבוהו וחתמוהו ויהיה בידכם

קנא רמב"ם ומור וש"ע שם. ש"ך שם ס"ק מב. וראה לקמן ע"כ ^א בראה אופן מותר לעשות כן ש"ע שם ס"ק ט"ז. (אף שראו ההלואה). קנג שביעות פ"י מ"ה (שמוקדם פסול). מור סי' מג ס"ז (דהיינו אף ככתב בניסן ולא לוח עד תש"י). ש"ע שם ס"ז (שמוקדם פסול). סמ"ע שם ס"ק יב. ש"ך שם ס"ק מז.

קנד משנה ג' ויין ג' א (לענין גמין; ונתחם בלילה). מור וש"ע שם ס"ז (ועד"י כשנמסר בלילה).

קנה ש"ע שם ס"א.

קנו רבי יוחנן ב"מ ע"ב, א (כשטר מוקדם). מור וש"ע סי' מג ס"ז. ב"ב י"ב, ב (ככתב שטר ללוה כ"ו). מור וש"ע שם ס"ג.

קנז כ"ב אפי' ב"מ ג', א (שאין אומרים עדיו בהתנוטו וכן לו), וכדלעיל ס"ג, ויש"ל.

קנח שאו גובה ממשועבדים. ש"ך סי' ח ס"ק ח וסי' טט ס"ק ב (ענין סי' יח (כש"ך ס"ק ב קרוב למזון) דבלא נדחים שראו ההלואה אין לו דין קדימה לכתב ידו (ששטר ככתב יד הלוח בזמן מוקדם, הנהגה מבני תורין כלבר, אינו קודם למלוה על פה מנחה, אלא הולקם), ופשיטא דתדי קיום לא מהני לקדימת כיון שאין חתומים על גוף הענין, יש לחוש שכתב בעצמו אחר כך) שאף

שחתמו העדים לקיים חתימתו, עדיין הישגן לקנוטא, שהלות כתב שטר מוקדם והתם עליו, ואח"כ החתים העדים לקיים חתימתו, ולכן גם זה אין לו דין קדימה), ואם כן אין בו פסול מוקדם. עיי' שם בש"ך. שצמ"ע זה הלוח ללוות בשטר זה אפילו ביום אחר (דלא כסמ"ע שם).

קנט ראה גם לקמן ס"ב, ס"ג.

קס משנה ב"ב קס"ח, ב. מור וש"ע סי' לט ס"ג.

קסא דמב"ן ב"ב קס"ב, ב ד"ה כותבין ש"ע שם ס"ד בשם יש ניו שאומר. סו"ע שם ס"ק מז וס"ק לו (ס"ק מז (ש"ח דעת המור). ש"ך שם ס"ק מז הובא דעה זו בסוד וש"ע סי' דח ס"א. וז"ה לעיל סי' (בלוח), ולקמן ס"ב (בנזכר).

קסב ח"ח הל' מלוה ולוח פ"ג הל' ח. ש"ע סי' לט ס"ג.

קסג ש"ע שם. סמ"ע שם ס"ק ח.

קסד דלא היו מוקדם. סמ"ע סי' לט ס"ק ח.

קסה ראה אורים ט"א.

קסו ב"י שם מתירש כג ש"ך שם ס"ק ח.

קסז חשנה שם קס"א, א (למשל). רמב"ם שם פ"ד ה"א (אף למלוה). וראה גם לקמן סוף ס"ב.

קסח חשנה שם קס"ב, ב. מור וש"ע סי' רלח ס"א.

קסט דמב"ן שם. הובא בסוד וש"ע סי' דח ס"א. וכדלעיל ס"ב בגלות. ויש"ל.

קנא רמב"ם ומור וש"ע שם. ש"ך שם ס"ק מב. וראה לקמן ע"כ ^א בראה אופן מותר לעשות כן ש"ע שם ס"ק ט"ז. (אף שראו ההלואה). קנג שביעות פ"י מ"ה (שמוקדם פסול). מור סי' מג ס"ז (דהיינו אף ככתב בניסן ולא לוח עד תש"י). ש"ע שם ס"ז (שמוקדם פסול). סמ"ע שם ס"ק יב. ש"ך שם ס"ק מז.

קנד משנה ג' ויין ג' א (לענין גמין; ונתחם בלילה). מור וש"ע שם ס"ז (ועד"י כשנמסר בלילה).

קנה ש"ע שם ס"א.

קנו רבי יוחנן ב"מ ע"ב, א (כשטר מוקדם). מור וש"ע סי' מג ס"ז. ב"ב י"ב, ב (ככתב שטר ללוה כ"ו). מור וש"ע שם ס"ג.

קנז כ"ב אפי' ב"מ ג', א (שאין אומרים עדיו בהתנוטו וכן לו), וכדלעיל ס"ג, ויש"ל.

קנח שאו גובה ממשועבדים. ש"ך סי' ח ס"ק ח וסי' טט ס"ק ב (ענין סי' יח (כש"ך ס"ק ב קרוב למזון) דבלא נדחים שראו ההלואה אין לו דין קדימה לכתב ידו (ששטר ככתב יד הלוח בזמן מוקדם, הנהגה מבני תורין כלבר, אינו קודם למלוה על פה מנחה, אלא הולקם), ופשיטא דתדי קיום לא מהני לקדימת כיון שאין חתומים על גוף הענין, יש לחוש שכתב בעצמו אחר כך) שאף

הלכות עדות ושמרות ושליש[ות]

עד שיבא המוכר ויצוה ליתנו ליע. וכן בשמך מתנה^{קטז}, אבל כותבים למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו^{קטז} והוא שקנו מידו^{קטז} בקנין סודר^{קטז} שאין בו משום מוקדם^{קטז} אף על פי שלא ימסרו להלוקח עד לאחר כמה ימים. וכן בשמך מתנה.

ואם אחר הקנין אמר המוכר סתם כתבו שמך מכירה ולא אמר שיתנהו לידו הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין להלוקח לפי שמן הסתם דעתו שיתנהו להלוקח ולא לידו עד שיפרש^{קטז}. וכן בשמך חוב שיש בו קנין. אבל אם לא קנו מידו אף על פי שאמר להם כתבו ותנו לו צריכים לחזור ולהמלך בו אחר שחתמוהו קודם שיתנהו להלוקח שמא חזר בו המוכר^{קטז}. וכן בשמך חוב שאין בו קנין:

כא אם אין העדים כותבים בעצמן השמך אין רשאים לחתום עד שיקראוהו תחלה^{קטז} מלה במלה^{קטז} ויבינו היטב כל הכתוב בו^{קטז}. ואם אינן יכולים לקרות בעצמן או להבין מעצמן יקראו ויפרשו להם שנים אחרים^{קטז} שהם כשרים ונאמנים וראויים להעיד^{קטז} ואחר כך יחתמו. ואין לעשות כן לכתחלה לחתום עדים שאין יודעים לקרות ולהבין מעצמן^{קטז}:

כב וצריכים העדים לחתום בעצמן ועד שאינו יודע לחתום בעצמו ומצוה לאחר לחתום חתימתו במסירת הקולמוס אין זה כלום^{קטז} שהרי זה כעד מפי עד^{קטז} (ואין צריך לומר אם מצוה לעד השני^{קטז} שאין כאן אלא עד אחד).

אבל אם המתחייב בעצמו חותם על השמך כמו שנהגים עכשיו^{קטז} ואינו יודע לחתום ומצוה לאחר לחתום בחתימתו במסירת הקולמוס^{קטז} ושני עדים^{קטז} חתומים תחתיה לקיים שזו היא חתימתו שצוה לחתום במסירת הקולמוס^{קטז} הרי זה שמך כשר:

כג וצריכים העדים להזהר מאד מאד שלא לחתום אלא על דבר שראו בעיניהם בענין שיכולים להעיד בפני בית דין בתורת עדות כי חתימתם בשמך היא כאילו מעידים בפני בית דין^{קטז} לכן צריכים להזהר מאד שלא יהיה דבר שקר בעדותם בשום צד בעולם.

כגון מי שרוצה ללות מחבירו לאחר זמן מה ומקדים ונותן שמך חוב עליו ומאמינו שאם לא ילוהו יתירו לו השמך חוב אסור לעדים לחתום על שמך חוב זה^{קטז} ואם חתמו הרי הם כמעידים שקר^{קטז}. וגם הלה אסור לו לקבל שמך זה ואם קבלו אסור לו להשתותו

קט ח"מ פ"ג ה"ה (במלה). סמ"ע שם ס"ק ה (אף בכמה).
קטא ראה ש"ך סי' נ"ו סי' כ"ג.
קטב משנה שם מור וישיעו שם.
קטג ח"מ שם פ"ג ה"א (בשם כמה פוסקים) ובמקו"ה ה"ג. טור וישיעו שם. ש"ך שם ס"ק א.
קטד כדלעיל סי' נ"ג וש"ך.
קטה מ"ט שם. מור וישיעו שם ס"ק ב וכדלעיל סי' נ"ג.
קעו טור סי' קט"ו סי' ט"ח. וש"ך שם ס"ק [תוד] (בשמך חוב).
קעא כתובות דף נ"ה, א. רמב"ם הל' מלות ולה פ"א ה"א (דמיירי אפילו בשמך חוב). דעה הא' בשי"ע שם ס"ב. וראה מ"מ וצ"ע.
קעב גיטין י"ט, ב. מור וישיעו סי' מה ס"ב.
קעג רמב"ם הל' מלות ולות פ"ד ה"ז. ש"ע שם.
קעד הגהות אשרי גיטין פ"ב סי' י"ב.
קעה תוס' שם פ"ג, ב ד"ה קרין (שנים קרין). רא"ש שם פ"ב סי' י"ב. טור וישיעו סי' מה ס"ב. בי"ו רמ"א שם

(שם אינם מבינים ויתרגמו להם).
קפב ש"ת תורת חיים סי' פז (קט, ב). וראה לעיל סי' נ"ג.
קפג ש"ך שם ס"ק ד, תן הנגהד שם.
קפד ש"ת רשב"א ה"ד סי' קצא. רשב"א ח"א סי' קת. הובאו בב"י סי' מה מור"ש ג.
קפה השב"ץ שם. ש"ך שם ס"ק ח.
קפו השב"ץ שם, בשם תשובת רש"י סי' קצג.
קפז כדלעיל סי' ט"ח.
קפח ש"ך שם, מתשובת רשב"א. שבת"ש שם.
קפט אורים שם ס"ק ח.
קצ עין תשובת רשב"ץ שובבי" (שמתנה לחד הש"ך).
קצא כתובות דף י"ח, ב (כמו שנתקד עדיהן בב"ד).
קצב השב"ץ שם (חתימתם כאלו מעידים בב"ד).
קצג כתובות דף י"ט, ב. וראה רש"י שם ע"א ר"ה שפר אמנת סמ"ע סי' מ"ו ס"ק קב.
קצד רמב"ם הל' עדות פ"ג ה"ג.

הלכות עדות ושמרות ושליש[ות] בה

בתוך ביתו משום שנאמר ¹³⁹ ואל תשכן באהלך עולה. ולא אמרו ¹³⁸ בשמך חוב שאין בו קנין ¹³⁹ שמתוך לעדים לכתוב ולהתנות וליתן ליד הלוה כשמסרו להמלוה בפניהם בו כיום אלא כשכבר הלוהו או שילוחו בפניהם ¹³⁹ או שלא ילוהו כלל והוא מחייב את עצמו בשמך חוב זה ¹³⁹ בתורת מתנה מפני מוכת הנאה שקיבל או שקיבל.

ובשחמתמן על מסירת מודעה שכתוב בה הכרזו באונס ¹³⁹ יזהרו מאד שלא לסמוך עליו אלא אם כן יודעים מעצמן בכירור אונסו:

בד וכן צריכים העדים להזהר שלא יחתמו על שום שמר חוב עד שיכירו וידעו שזהו שמור ¹⁴⁰ של לוח ¹⁴¹ ולא יסמכו עליו שאומר שכך שמו כי שמא מעלה לו שם איש אחר ¹⁴¹ כדי לחייב האיש ההוא בשמך חוב זה ועשה קנוניא ¹⁴¹ עם המלוה. ובשובר צריכים לידע שזהו שמו של המלוה כי שמא עשה קנוניא עם הלוה על איש אחר ששמו כן והלוה חייב לו כך כזה. וכן בשמך מכירה ¹⁴¹ ומתנה צריכים לידע שזהו שמו של זה המוכר או הנותן כי שמא עשה קנוניא עם הלוקח או המקבל מתנה על איש אחר ששמו כן להוציא מידו קרקע זה:

בה ואם אינן יודעים שזהו שמו יכולים לסמוך על אחר אפילו על אשה או קרוב שאומרים שכך שמו ¹⁴¹ לפי שכל דבר שעתיד להגלות אין בני אדם משקרים בו ¹⁴¹ אבל שמו של המלוה או הלוקח או מקבל המתנה יכולים לסמוך עליו אם הוא שמר שיש בו קנין שהרי כתבים אותו לו אף בלא המלוה או הלוקח ומקבל מתנה ¹⁴¹. וכן שם הלוה בשובר ¹⁴¹:

בז וכל מי שהזוחק שמו בעיד שלשים יום כתבים שם זה ואין חוששים ¹⁴¹ שמא שינה שמו שלשים יום כדי לעשות קנוניא ¹⁴¹ שאם כן אין לדבר סוף ¹⁴¹ שלעולם לא נדע שמו.

ואם יש בעיר שנים ששמותיהם ושמות אבותיהם שוים יכתבו שם אבות אבותיהם ¹⁴¹ אם יודעים אותם העדים שלא על פי המתחייב. או אם אחד מהם כתב ¹⁴¹ או לוישו יכתבו כן. או שום סימניו ¹⁴¹ שבגופן כגון אם זה אריך וזה גוף ¹⁴¹ וכיוצא בזה:

קד אובי א, די. גמרא שם ע"א. וראה גם לקמן ס"ג.
קצה לעיל ס"ו.
קצו ראה לעיל ס"ו, שבקנין מתחייב אפילו לא הלוה לו כלום.
קצז ראה מ"ט ועינים. אמרי עקב ביאורים ד"ה ולא אמרו.
קצה רמב"ם הל' מכירה פ"א הל' ש"ע ס' ב מ"א. ס"ב ע"ש ס"א, ו"ש ע"ש ס"ב (בשמשך מהדים גם החולקים על הרמב"ם בזה).
קצט נודרתי כ"ב מ, ע"ב. מור סי' רה ס"א, וש"ע שם ס"א.
ר רמב"ם הל' מכירה פ"א הל' ב. מור שם ס"ט, וש"ע שם ס"א.
רא חזונה ב"ב קסז, א (בגז אשה ושובר). רמב"ם הל' מלוה ולה פ"ד הל' (בכל השטרות). מור וש"ע ס' מש ס"ב.
רב מ"ט שם (שמי בהכרת שם לוח כלכד). ש"ע שם. וברקמן סכ"ח.
רג גמרא שם ע"ב.
רד רמב"ם שם. מור ולבוש שם ס"ב.

רה רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
רו גמרא שם. רא"ש שם פ"י סי' יד. מור וש"ע שם.
רז רא"ש שם. מור ופ"ע שם ס"ק ד.
רח ח"ס שם. ש"ע וש"ד ס' חט ס"ק ב. וברע"ל ס"ו (בשמך חוב) ו"ש (במכירה ומתנה).
רט כדלעיל סוף ס"ח (שכתבים שובר למלוה אף על פי שאין לוח עמו). וראה משנה וגמרא שם (שבשובר אשה למעלה צריך להכיר גם שיהיה). ש"ע שם (שכ"ה בשובר מלוה ללוה). התמים שם ס"א (שיש טעם לחלק בין שובר אשה לשובר מלוה).
רי גמרא שם כ"ב קסג, ב. מור וש"ע ס' כג ס"ג.
ריא רמב"ם הל' מלוה ולה פ"ד הל' מור וש"ע שם.
ריב רמב"ם שם.
ריג חזונה שם קעב, א. רש"ם שם ד"ה ישלשו מור וש"ע שם ס"ג.
ריד משנה שם. לבוש שם ס"ו. ש"ך שם ס"ק יב.
רטו לבוש וש"ך שם.
רטז משנה שם. מור וש"ע שם.
רז רש"ם שם ד"ה יכתבו סימן. לבוש וש"ך שם.

קד אובי א, די. גמרא שם ע"א. וראה גם לקמן ס"ג.
 קצה לעיל ס"ו.
 קצו ראה לעיל ס"ו, שבקנין מתחייב אפילו לא הלוה לו כלום.
 קצז ראה מ"ט ועינים. אמרי עקב ביאורים ד"ה ולא אמרו.
 קצה רמב"ם הל' מכירה פ"א הל' ש"ע ס' ב מ"א. ס"ב ע"ש ס"א, ו"ש ע"ש ס"ב (בשמשך מהדים גם החולקים על הרמב"ם בזה).
 קצט נודרתי כ"ב מ, ע"ב. מור סי' רה ס"א, וש"ע שם ס"א.
 ר רמב"ם הל' מכירה פ"א הל' ב. מור שם ס"ט, וש"ע שם ס"א.
 רא חזונה ב"ב קסז, א (בגז אשה ושובר). רמב"ם הל' מלוה ולה פ"ד הל' (בכל השטרות). מור וש"ע ס' מש ס"ב.
 רב מ"ט שם (שמי בהכרת שם לוח כלכד). ש"ע שם. וברקמן סכ"ח.
 רג גמרא שם ע"ב.
 רד רמב"ם שם. מור ולבוש שם ס"ב.

הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

בז וכן צריכים להזהר שלא יחתמו על השמר עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו שהיהנה דמות זו לזו ויהיה הכתב מיושר ושוה בכל דבריו שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדאי לפי שיכול לייף להוסיף אות קטנה בנייהן^ד וישתנה הענין. ואפילו אינן מרוחקות יותר מדאי אלא שהן מרוחקות במקום אחד יותר מבשאר השמר יכול לייף להוסיף אות קטנה באותו מקום ולא תהיה ניכרת כי תהינה האותיות מקורבות זו לזו כמו בשאר השמר^ה. וכל שמר שיכול להודיף פסלוהו חכמים^ו אף על פי שלא נודיף^ז. ולא ירחיק האותיות זו לזו יותר מדאי^ח פן יפסל מחשש שמא נודיף ונתוספו בו אותיות הרחוקות אחר כך (וכן אם אין האותיות דמות זו לזו אלא אחת גדולה ואחת קטנה יש לחוש לכך). וכן צריך לזהר בווי"ן ווייני"ן שלא יהו הדוקים בין התיבות פן יפסל מחשש שמא יויף והוסיף ו' או ז' ולא יהיו מרוחקים פן יפסל מחשש שמא מחק את אחת כגון ה' או ח' והניח הנלה אחר מקום ו' או ז'^ט. וכל כיוצא בזה ידקדקו בכל לשון ובכל כתב^י:
בח וכל השבונות שבכל השטרות צריך לזהר שלא יהיו באותיות כגון ב' ג' ד' ה' ו' מפני שיכול לייף ולעשות מב' כ' ומג' ג' ומד' ד' ומח' ח' או ק' ומי' ז'^{יא} וכן כל כיוצא בהן בשאר אותיות בכל כתב. וכל שמר שיכול להודיף פסלו אף על פי שלא נודיף^{יב}.

וכן צריך לזהר שלא יהיה בסוף שיטה השבון משלש ועד עשר שיכול לייף ולעשות משלש שלשים ומארבע ארבעים וכן עד עשר^{יג}. ומשמנה יכול למחוק הח' ולעשות שמונים וכן אם כתוב שלשה וארבעה עד עשרה יכול למחוק ולעשות כן בסוף השיטה^{יד}. ואם נדמין לו אחת מחשבונות אלו בסוף שיטה יחזור ויכתבנו שנית בראש שיטה^{טו}:

כמ ובשיטה אחרונה צריך להחזיר מעניינו של שמר^{טז} מה שכבר כתוב למעלה ואין צורך בו^{טז}. לפי שאין למדין משיטה אחרונה^{יז} שום זכות^{יז} לבעל השמר שאינו כתוב ומפורש למעלה משיטה אחרונה מפני שאין העדים יכולים לצמצם שחתמו מיד סמוך לכתב ויש לחוש שמא הניחו שם כדי רוחב שיטה^{יח} וכתב שם בעל השמר מה שרצה ועל כן אמרו אין למדין משיטה אחרונה ולפיכך תקנו שיהיו בה מעניינו של שמר לבר^{יט}. ואפילו אם התיבות העדים היא רחוקה עכשיו כדי רוחב שיטה אחת וזה אין לחוש כלל שהרחקו שתי שיטות אף על פי כן אין למדין משיטה האחרונה וצריך להחזיר בה מעניינו של שמר לבר לפי שלא חלקו חכמים בגזרתם בין שמר לשמר^כ:

ושלש שם.
רכב ש"ך ס"ק ג, בשם (תאב"ז) ב"ב שם, ותורת חיים שם ל"ה לא לכתוב.
רכט ראה גמרא שם. מור ושילע שם.
רל רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן ב"ב קסא, סע"ב. מור ושילע ס"ב מד ס"א.
רלא רשב"ם שם ד"ה וצריך שיחזור. מור. ש"ך שם ס"ק ב.
רלב רב עניים שם קסב. א. מור ורמ"א שם.
רלג מה שאין כן להובטו. רמ"א ס"א, ובס"ב מב ס"ה.
רלד ראה גם לקמן ס"ב ומלידה.
רלז רשב"ם שם קסב, רע"א. מור ושילע שם.
רלו תוס' שם (קסב, א סוף ריבוי הראשון). רא"ש שם פ"א ס"ב. ב. מור ומצ"ע ס"ק ב.
רמ יד רמ"ב ב"ב קסא, א ס"ב. מור ושילע ס"ב מב ס"ג.
רמז סמ"ע שם ס"ק ג.
רנ גיטין כ"ב, ב כרבי אלעזר. ר"ף שם (יא, א). רא"ש שם פ"ב ס"ב. מור ושילע ס"ב מב ס"א. וכו"ה לקמן ס"ב ומלידה.
רנא רא"ש ב"ב פ"א ס"ב.
רנב יד רמ"ה שם. מור ושילע שם (לגריסת השול"ע שם).
רנג רשב"ם הל' מילה ולה פכ"ז ה"ב, מנפרא ב"ב קסז, א. מור ושילע שם.
רנד רשב"ם שם. שול"ע שם.
רנה מור (ב, ד) וב"י (ה, ו) ושול"ע (ב, ד) שם ס"ב מב ס"ה. סמ"ע שם ס"ב פ (ה, ו). ש"ך שם ס"ק ח (ג).
רנו כרע"ל ס"ז, וש"ס.
רנז גמרא שם קסז, א. רשב"ם שם ד"ה אמר אב"י. מור

כז הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

ל ואם יש בשטר מחקים^{רמ"ג} או אותיות תלויות או תיבות תלויות^{רמ"ד} או שעבר עליהן הקולמוס^{רמ"ה} צריך לקיימן שיכתוב בסוף השטר תיבה פלונית היא על המחק או תלויה^{רמ"ו} או עבר עליה הקולמוס. וצריך לקיימן לפני שיטה אחרונה שהרי אין למדין משיטה אחרונה^{רמ"ז}:

לא ועכשיו (במקומות) שנהגו^{רמ"ח} לכתוב בסוף כל השטרות כולן והכל שריר וקיים ואם לא כתב כן השטר פסול^{רמ"ט} ואין העדים חותמין עליו למדין משיטה אחרונה מה שכתוב בה לפני שריר וקיים שהרי אין לחוש כלל שבעל השטר הוסיף שיטה זו בריוח שהניחו העדים לפני החיתום כדי רוחב שיטה כיון שאין כתוב שריר וקיים לפני שיטה זו ולפיכך מקיימים המחקים והתלויות בשיטה אחרונה לפני שריר וקיים^{רמ"י}. אבל לא כאותם שמועים לקיים אחר שריר וקיים^{רמ"יא}. ואם שכחו לקיים לפני שריר וקיים יחתמו העדים תחלה ואחר כך יקיימו ויחזור ויחתמו אחר הקיום^{רמ"יב}:

לב וצריכים העדים לדקדק בחתימתם שלא ירחיקום מהכתב רוחב כ' שימין^{רמ"ג} הן ואוירן כגון ל' בשיטה העליונה וד' בשיטה התחתונה שהן ב' שימין וג' אויריים^{רמ"ד} ואם הרחיקו כל כך השטר פסול מפני שיכול לזייף ולכתוב מה שירצה בשיטה ראשונה מב' שימות אלו ולהחזיר מענינו של שטר בשיטה האחרונה^{רמ"ה}. ואפילו כתוב שריר וקיים בסיום השטר^{רמ"ו} יכול למוחקו ולקיים המחק בשיטה שלפני אחרונה^{רמ"ז} ויחזור ויכתוב שריר וקיים בשיטה אחרונה.

מה שאין כן בשטר הרחיקו אלא כדי שיטה אחת אם ימחק שריר וקיים שבסיום השטר ויכתוב מה שירצה בשיטה אחרונה ויחזור ויכתוב בה שריר וקיים אין למדין מקום המחק שנתקיים בשיטה האחרונה הואיל והמחק גדול כשעוד שריר וקיים ויש לחוש שכל אדם יעשה כן למחוק שריר וקיים שבסיום השטר ולהוסיף שיטה אחת^{רמ"ח} שהרי אין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מוד סמוך לכתב^{רמ"ט} ובאותה שיטה יקיים המחק ויחזור ויכתוב שריר וקיים. ולא אמרו^{רמ"י} שמקיימן המחק בשיטה אחרונה אלא כשאנו גדול כשעוד שריר וקיים או שאינו במקום שראוי להיות בו שריר וקיים^{רמ"יא}:

רמז מרדכי שם ריש רמז תרנא. רמ"א שם ס"א.
רמז ברייתא שם קס"ג. א. מור וש"ע ס"ה מה ס"ז.
רמז גמרא שם קס"ג, א כרב חייא בר אמי משנית דרעילא. מור וש"ע ס"ה.
רמז ש"ך שם ס"ק יב. וראה גם לקמן ס"ל.
רנ בדלעיל מ"א שעתה הורגלו לכתוב בכל השטרות שריר וקיים, ומנבאר ברא"ש שם פ"א ס"ב. ב. סוד וש"ע ס"י נד ס"ט.
רנא ש"ך שם.
רנב רבי יוחנן שם קס"א. רע"א (בבשר מוקשר שכותבים בו שריר וקיים). רמב"ם הל' מלות ולוח פכ"ו הל' (אף בשטרות שלטו). מור וש"ע ס"ה מד ס"ה. ש"ך שם ס"ק ז' (ש"ך זה ש"ך תאודנא שכותבים בכל השטרות שריר וקיים).
רנג בדלעיל ס"א.
רנד לעיל ס"א.
רנה גמרא שם.

רנ"ב קמ"ב, ב. מור וש"ע ס"ה מד ס"ה.
רלח רבי יהונן שם קמ, פנ"ב (תלויה). רשב"ם שם (ותלה תיבה או מלה פלונית כ' תלויה). מור וש"ע שם.
רלט רב"ש ס"ה ששב (דינה בתלויה). ש"ע שם.
רמ רמב"ם שם. תוס' שם קמ"ב, ב ד"ה אמר (לגורסת ר"ח שם). מור ומכ"ע שם ס"ק ת.
רמא תוס' שם ד"ה לפי. מור שם ס"ח. סמ"ע שם ס"ק ז.
רמב ראה תוס' ב"ב קס"ב, א ד"ה לפי (שהורגלו). רא"ש שם פ"א ס"ב ב (שהורגלו עתה). מור וש"ע ס"ה מד ס"ט. מ"מ הל' מלות ולוח פכ"ו הל' (שנבדרי הרמב"ם נראה שאין צורך לכתוב והכל שריר וקיים). ש"ך שם ס"ק י"ב.
רמג תוס' ורא"ש שם. ש"ך שם ס"ק כא.
רמד תוס' ורא"ש שם. מור שם ס"מ"א. ש"ך שם ס"ק י"ב.
רמה ש"ך שם ס"ק ב.

הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

לג. שימין אלו משערים בכתיבת ידי העדים^{רסו} שהיא גסה^{רסז} ולא ככתב יד הסופר שהוא מאמן את ידיו לכתיבה דקה^{רסח} מפני שכל המזיף אינו הולך אל הסופר^{רסח} אולי לא ישמע לו אלא מוזיף בעצמו ואינו יודע לאמן ידיו לכתיבה דקה כמו הסופר^{רסז}:

לד. שטר שכתוב כולו עם כל עדיו בשיטה אחת כשר^{רסא} כי לא נתנו חכמים שיעור כלל לגדול השטר^{רסב}. אבל אם השטר כולו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול כי שמה זה התומים על שטר אחר ולא צמצמו חתימתם מיד סמוך לכתב והניחו כדי רוחב שיטה^{רסג} ובעל השטר זה חתך כל השטר וכתב מה שרצה באותה שיטה ונמצאו העדים התומים עליו^{רסד}. ואפילו אם חתימת העדים היא רחוקה עכשוו כדי רוחב שיטה אחת לא חלקו חכמים בגורמם^{רסה}. ואפילו אם עד אחד חתום בשיטה אחת עם השטר ואחד חתום תחתיו בשיטה אחרת פסול כי אין בשטר זה אלא עד אחד החתום בשיטה אחת עם השטר והשני אין למדין מחתימתו^{רסו} כי שמה חתם על שטר אחר והניח כדי רוחב שיטה בין הכתב לחתימתו ובעל השטר חתך כל השטר וכתב כל מה שרצה בשיטה זו והחתים בה חתימת יד עד אחד. ואף שהעד אומר שזו חתימת ידו אין עד אחד נאמן להוציא ממנו^{רסז}:

לה. לפיכך כשיש גליון בשטר לפני חתימת העדים^{רסח} יחתמו זה תחת זה^{רסט} ולא זה אצל זה בשיטה אחת מפני שיכול לייף לחתוך כל השטר ולכתוב בגליון זה שפלוני חייב סך כך שרצה והיה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת^{רע}. וכל שטר שיוכל להזדויף פסול אף על פי שלא נזדויף^{רעא}.

ואם השטר מסתיים באמצע שיטה יחתמו העדים בחצי שיטה הנשאר זה אצל זה^{רעב} ולא זה תחת זה. ושכשיחתמו זה תחת זה יצטרכו להחזיר מעניינו של שטר לכד בחצי שיטה אחרונה ובכל השיטה שלפניה כי לא ילמדו מהן שום זכות שאינו כתוב למעלה^{רעג} כי שמה הניחו העדים כדי רוחב שיטה שלא יכלו לצמצם^{רעד} ובשיטה שניה התחילו לחתום באמצעה^{רעה} שאין שום חשש בזה שיש גליון לפני חתימתם כשהותמין זה תחת זה^{רעו}

רנ חזקה עם קסנוג, א. מור ושולע סי' מה סי'ח.

רנא מור ושולע שם.

רנב מי'מ' ה"ל מלות לוח כ"ז ה"ד.

רנט חזקה שם. מור ושולע שם.

רס רשב"ם שם ד"ה מאי מנא.

רסא גזרא שם קטג, ב. מור ושולע סי' מה סי'ט.

רסב רשב"ם שם ד"ה אלא.

רסג כדלעיל כ"ט.

רסד גזרא שם. רשב"ם שם. מור ושולע שם סי'ח. וראה

גם לקמן סוף סי'ט.

רסה כדלעיל כ"ט, ושי'.

רסו גזרא שם (בשנים שחתמו בשיטה אחת עם השטר

ושנת חתונו, שאין מקיימין מהעדים שלמטה). תוס'

שם ד"ה שיטה (שאלו חתמו זה תחת זה ויש גליון לפניו,

אף אם ייף השטר בשיטה של עד הראשון לא יוכל להוציא

בו ממנו). כ"י שם סי' ד"ה הרא"מ (דבר הל' משמע דליכא

לפסקו בית דפסול). ומהלקמן ריש סי'ה.

רסז ראה מור ושולע סי' נא סי' ב, דין שטר חוב בעד אחר.

רסח תוס' ב"ב קטג, ב. ד"ה שיטה (שפסולים כשהתחילו

לחתום באמצע שיטה, ומסתפקים כשהתחילו לחתום

בתהלת שיטה יש גליון לפני השיטה). רא"ש שם פ"ו מוס'.

ב (שפסול בתום). טור ושולע סי' מה סי'א (שפסול

בסתם). סמ"ע שם סי' כ"ד (שנפארש שפסולים בשניהם).

רסט תוס' שם (חתמו זה תחת זה). שם קטג, ב. ד"ה

איבעיא (פשטא דכשר). לבוש שם סי' ה. המעט

שכשר). סמ"ע שם ס"ק כא. ש"ך שם ס"ק ת. וראה גם

לקמן בהמשך המעקף.

רע תוס' שם ד"ה שיטה. רא"ש שם. מור ושולע שם.

רעא רא"ש שם, וכדלעיל כ"ז. וראה אמרי עיניב ס"ק קנה.

רעב הרשב"א ח"א סי' מו (שאלו לגדים בשיטה אחרונה

בכל אופן). שילת הירשב"א המיוחדות לזמבין סי' צד

(שכן היה מלמד לעשות לכתולה). רמ"א שם סי' ט"ז

שם ס"ק ת.

רעג תוס' קטג, ב. ד"ה איבעיא (פשטא דכשר, ואין לגדים

אף בן השלימה). רא"ש פ"ו סי' ג (אף אם נאמר

דכשר, אין לגדים אף בן השלימה). טור סי' מה סי'ט, ושולע

סי' מה סי'ט.

רעד כדלעיל כ"ט.

רעה תוס' שם. רא"ש שם. ש"ך סי' מה ס"ק ח.

רעו כדלעיל בתהלת המעקף, ושי'.

כמ הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

ובעל השטר כתב מה שרצה בשיטה ומחצה זו. אבל כשהותמין זה אצל זה בחצי השיטה הנשאר אין צריך להחזיר מעניינו של שטר אפילו בחצי שיטה האחרונה ולמדין ממנה כל זכות שכתוב בה¹⁷¹ שאין לחוש כלל שבעל השטר הוסיף זה שהרי אין העדים רשאים להניח חלק לפני התימתם כשהותמין זה אצל זה¹⁷²:

לן ואם לא יחתמו בחצי שיטה הנשאר אלא בראש שיטה אחרת יפסל השטר לגמרי אם לא יצמצמו לחתום סמוך לכתב מיד ויניחו כדי רוחב שיטה מפני שיכול לזייף ולכתוב בחצי שיטה הנשאר מה שירצה ויהזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה¹⁷³ וכל שטר שיכול להודיף פסול¹⁷⁴. ואף אם כתוב שריר וקיים בסיום השטר¹⁷⁵ יכול למחקו ולכתוב מה שירצה ולקיים המחק בחצי שיטה הנשאר שהיא לפני האחרונה שיוסיף כמו שנתבאר למעלה¹⁷⁶:

לן ובכל דיונים התלויים כמה שאין העדים יכולים לצמצם סמוך לכתב מיד הוא הדין אם המתחייב חתם בעצמו אינו יכול לצמצם ויש לחוש שמא הניח כדי רוחב שיטה וכתב בה בעל השטר מה שרצה ולכך צריך להזור מעניינו של שטר לבד בשיטה האחרונה אך אם כל השטר הוא כתיבת ידו אין לחוש לזה¹⁷⁷ (והוא הדין בשטר בעדים וכל השטר הוא מכתב יד העדים החתומים תחתיו).

ושטרות שנוהגים בהם כמדינות אלו¹⁷⁸ שסך המעות כתוב בהיפוך הדרך נגד חתימת יד המתחייב צריך לזוהר שיהיה נגדה ממש ולא למטה ממנה אפילו שיטה אחת מפני שיכול לזייף ולכתוב למעלה מהחתימה סך גדול ויהתוך למטה מהחתימה סך המעות שבהיפוך הדרך עם חתימת יד העדים שבגדרו ולא יהיה שטר חוב בעדים אלא חתימת יד המתחייב על סך גדול¹⁷⁹ ולא יוכל למעון לא היו דברים מעולם¹⁸⁰. וכל שטר חוב שיכול להודיף פסול¹⁸¹. אבל אם סך המעות כתוב בהיפוך הדרך למעלה מכנגד חתימת יד המתחייב שיטה אחת או שנים אין לחוש לזייף אפילו אם סך המעות אינו אלא שיטה אחת לפי שאם יתתוך סך המעות לא ישאר חלק על החתימה כי אם שיטה אחת ואם יכתוב בה איזה סך והחתימה תחתיה אף על פי שהיא מקוימת בעדים אינה כלום ממעם שנתבאר¹⁸² בשטר הבא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת¹⁸³:

לח עדים שחתמו על השטר¹⁸⁴ ואחר כך נשרף השטר בפניהם¹⁸⁵ או שנקרע כאונם¹⁸⁶ או שנמחק בין לאחרת בין לאחר ומן¹⁸⁷ ומבקש מהם המלוה שיכתבו לו שטר אחר

רמ ראה מור ושליש סי' סמ ס"א"ב.
רפז כדלעיל ס"ב"ג ושי"ג.
רפח לעיל ס"ד.
רפט סח"ט ש"ט.
רצ רמב"ם הל' מלות ולוה פ"ג הל'ב (שנוחק בפניהם).
טור ושולחן ע"י ח"א ס"א. מגמרא ב"ב קע"א, א.
רצא רבנו יוחנן בנשישים ת"ב ד ח"ד. נגזק יוסף ב"ב פ"א (ע"ג, א) ד"ה גרסי'
רצב רמ"א סי' נב ס"א (שדינו בטמא). מה שאין כן קרע ב"ד (ראה ש"ע שם).
רצג ש"ך שם ס"ק ג.

רעז רשב"א בתשובה שם. רשב"ן שם. רמ"א סי' מה ס"י.
רעח רשב"א ורשב"ן שם. סמ"ע סי' מ"ד ס"ק ה, וסי' מה ס"ק כב, ש"ך סי' מ"ד ס"ק ז, וסי' מה ס"ק יח.
רעט תוס' קמ"ג, ב ד"ה איבעיא. דא"ש פ"א סי' ג, טור ושולחן סי' מה ס"י.
רפ כדלעיל פ"ג, ושי"ג.
רפא ש"ך שם ס"ק מו (ממעם אחר).
רפב סעף לב.
רפג רשב"א בתשובה ח"ג סי' נה. שו"ע סי' מ"ד ס"ב.
רפד שטר ממירנות, הנזכר לעיל הל' רבית סמ"א (בבבוס). ראה גם לעיל ס"ה, ושי"ג.
רפה לבוש ושי"ך סי' נח ס"ק ב.

הלבנות עדות ושטרות ושליש[ות]

הרי אלו לא יכתבו ויתנו לו שלא מדעת הלוה¹³⁷ כי לא עשאו הלוה שלוחים אלא לכתוב שטר אחר¹³⁸ וכבר עשו שלוחותם¹³⁹.

אבל אם לא עשו עדיין שלוחותם כגון שלא הספיק השני להתנות¹³⁷ עד שנמחק השטר או נקרע או אפילו חתמו שניהם אלא שנמצא בו מעות בסך המעות או במונן או בשם הלוה והמלוה¹⁴⁰ וכל כיוצא בהם¹³⁸ מדברים שהם מעות בורדא¹⁴¹ או ששכחו לכתוב בשטר איזה תנאי שהיה ביניהם כגון נאמנות¹⁴² וכיוצא בזה הרי אלו חוזרים וכותבים שנית שלא מדעת הלוה:

לם ואפילו אם עשו כבר שלוחותם שאינם רשאים לחזור ולכתוב לו מעצמן הרי הם הולכים לבית דין ומעידים והבית דין יכתבו לו שטר אחר ויתנו לו¹³⁹ שלא מדעת הלוה שבוה כח בית דין יפה¹⁴⁰.

וכשהבית דין כותבין לו שטר כותבין בו זמן הראשון¹⁴¹ אבל כשהעדים כותבים שלא על פי בית דין אלא מדעת הלוה יכתבו זמן שעומדים בו עתה¹⁴² כי אינו יכול לשעבד נכסיו למפרע¹⁴³ להפסיד ללקוחות שלקחו ממנו בניתים אם הוא שטר שגובים בו מהמושעבדים¹⁴⁴ בין שהוא שטר חוב בין שהוא שטר מכירה באחריות על נכסיו ושעבדו שטר הראשון כבר נפקע בקריעתו או שריפתו או מחיקתו:

נ אבל שטר מתנה או שטר מכירה בלא אחריות בפירוש¹⁴⁵ יכתבו בו זמן הראשון¹⁴⁶ ואפילו שלא מדעת הנותן והמוכר כלל¹⁴⁷. ואפילו לא ראו שנאבד ממנו שטר הראשון¹⁴⁸ כי לא ישיך לחוש שמא יהיו לו שתי שטרות שגבה שתי פעמים כיוון שהיא קרקע מיוחדת¹⁴⁹. וגם לא ישיך בה כבר עשו שלוחותם כי עכשיו אינם עושים לו שום חובה שהרי כבר זכה הלוקה או המקבל בקרקע זו בשטר הראשון ושטר זה אינו אלא

שם קע, ב – קעא, א (בפרע מקצת חובו, טומן ראשון). מור וש"ע שם (זמנו ביום פלוני). ש"ך שם ס"ק ה. מור וש"ע ס' נד ס"א.
שה הנהגות אשירי כ"ב פ"ו סי' כח (בפרע מקצת חובו, דלקמן ס"ב). נגזיק יוסף שם (עפ, א) ד"ה גרסי'. רמ"א ס' נד ס"א. ש"ך ס' חא ס"ק ג' (במחוק).
שו נגזיק יוסף שם. ש"ך שם.
שז כדלעיל ס"ה, וש"ג.
שח סמ"ע שם ס"ק כב. ש"ך שם ס"ק נ.
שט תוס' כ"ב קסח, ב דר"ה אבל מור וש"ע ס' רלפ ס"א. רמ"א ס' מא ס"א. סמ"ע שם ס"ק ג'. ש"ך שם ס"ק ח. וכדלעיל ס"ה לענין שטר חוב שאין גובין בו ממשועבדים (שאין לחוש בו לשטר מוקדם).
שי כדלעיל ס"ה לענין שטר מוחילה והדאה (שאין לחוש בהם לכתובה שלא מדעתו).
שיא ברייתא קסח, ב (שבשטר מכירה בלא אחריות אין החישין ל' שטרות). נגרא שם קעא, א (במתנה או מכירה בלא אחריות). רשב"ם שם ד"ה ורבה אגרי. מור וש"ע ס' מא ס"א (בב"ד). ש"ך שם ס"ק ו (אפילו עדים) ומ"ק יד. מור וש"ע ורמ"א ס' רלפ ס"א. ש"ך שם ס"ק א.
שיב סמ"ע ס' מא ס"ק יב.

רצד ש"ך שם ס"ק ג'ה. וכדלקמן ס"ב (לענין פרע מקצת חובו), וש"ג. וכדלעיל ס"ב (שלא יכתבו אלא מדעת הלוה, או שקנו מידו).
רצה נגזיק יוסף שם. ש"ך שם ס"ק ד.
רצו נגרא שם. סמ"ע שם ס"ק ה, יב' נד ס"ק ג'. ש"ך שם.
רצז נגזיק יוסף שם. סמ"ע ס' חט ס"ק י. ש"ך ס' מא ס"ק ג'.
רצח רמ"א בתשובה כלל סח ס' כה ד"ה עור מהו, ומ' לא"ב. סוד וש"ע שם ס' כמס ס"ז.
רצט רמ"א שם.
ש ש"ך שם ס"ק ג'.
שא רשב"א בתשובה ס"א ס' התקנא. ש"ך ס' חא ס"ק ד.
שב משנה כ"ב קסח, א (בנדים אחרים שראו השטר ומעידים). רשב"ם הל' מלוה לזה בפ"ג ה"ב (גם בעדי השטר). מור וש"ע ס' מא ס"א. סמ"ע שם ס"ק א ומ"ק ד. ש"ך שם ס"ק א ומ"ק ג'.
שג נגרא כ"ב קעא, תנ"א (וכדלעיל ס"ב). דמוריי נגרא שלא מדעת הלוה).
דש משנה ונגרא שם קסח, א"ב (במחוק). רשב"ם שם ד"ה נמחק (שהיה כתוב ביום פלוני). נגרא וברייתא

הלכות עדות ושמרות ושליש[ות] לא

לראיה ש"ג. מה שאין כן בשמר חוב אף שהוא גם כן לראיה הרי אינו דומה חוב בעל פה לחוב בשמר לכמה דברים ש"ד ואין חבין לאדם שלא מדעתו ש"ט שום חובה.

וכן ש"ט מי שפרע מקצת חובו ומבקש ממנו המלוה להחליף לו השמר ישן כחדש ש"ח ונתרצה לו ש"ח לא יכתבו בו העדים ש"ט מזמן הראשון אלא זמן שעומדים בו עתה כי שעבור הראשון נפקע עתה בהחזרתו אותו ללוה ואינו יכול עתה לשעבר נכסיו למפרע ש"ב מחדש. ושלא מדעת הלוה ש"א לא יכתבו כלל אפילו מזמן שעומדין בו עתה הואיל וכבר עשו שליחותם ש"ב:

מא מי שפרע מקצת חובו והשליש את השמר ואמר לשליש אם לא אביא לך המעות עד יום פלוני ליתנם למלוה תן לו שטרו שיגבה כולו ממני והדוע הזמן ולא הביא לו המעות לא יתן השליש את השמר ליד המלוה שזו אסמכתא ש"ג היא שסמך הלוה ברעתו שיהיו לו מעות כשיגיע הזמן ש"ד ולא גמר והקנה להמלוה לעולם:

מב כמה דברים אמורים בדבר הדיוע שאסמכתא היא זו ולא גמר והקנה אבל אם השליש מסופק אם יש בזה דין אסמכתא או שיש ספק אם ימעון הלה מענת אסמכתא ש"ח כי שבא גמר והקנה כלב שלם מפני שהוא חייב כן באמת ואפילו אם דיוע שיש לו איזו מענה אלא שאינו ידוע לשליש אם יזכה בה הלה ברין יעשה השליש כפי מה שהושלש בידו כי הוא אינו דרין בדבר רק שלישי וכשיבא הלה וימעון ימעון לפני בית דין רק שהשליש יתן לוה את השלישות בפני עדים ומרם שיוציאנה מתחת ידו ש"ט ואמר בפניהם היאך באה השלישות לידו ועל איזה תנאי והעדים יכתבו ויחתמו הענין ויתנהו ליד השליש והשליש ימסרנו להלה כשיבא למעון כדי שיהיה בידו לראיה היאך ומה היתה השלישות ויובל למעון עליה מענתו ש"ט.

אבל אין לשליש להביא השלישות לבית דין ליתנה לוה בפניהם כי הם לא יניחו לו ליתנה לוה שלא מדעת הלה הואיל והלה יכול למעון איזו מענה ובית דין מוענים לאדם שלא בפניו ש"ח כל מה שיכול למעון בעצמו והשלישות לא נמסרה לו על דעת כך אלא על דעת שיתנה למי שיזכה על פי התנאי שהתנו עמו כשמסרה לו:

מג אבל אם ידוע לשליש שזכה אחד מהם בהשלישות על פי הדין לפי מה שהתנו עמו כשמסרה לו ואין לשכנגדו שום מענה על פי הדין והאמת ש"ט יתנה למי שזכה בה

שכא כ"ב קטא, רע"א. הנהות אשרי שם. נבוקי יוסף שם. ממ"ע נ"ד ס"ק ג. ש"ך שם ס"ק א.

שכב גמרא קטא, רע"א. ממ"ע שם. **שכג** חשנה קסח, א כרבי יהודה. וגמרא שם. מור ושולע ס"י נה ס"א.

שכד רשב"ש שם ר"ה אסמכתא. וז"ל לעיל ס"ב. וראה גם לעיל שם או"ח סי' תמא ס"ד בהנהגה, וש"נ.

שכה ש"ך ס"י יז ס"ק לא.

שכו ממועס שיבאר לקמן ממ"ג (בגות בפני ב"ד).

שכז רא"ש בהש"ב כלל ק"ק ס"ו ג. סור ס"י נה ס"ג, (ושר"ג) (ורמ"א) ס"י יז ס"ג.

שכח כ"ב כז, א (לודיש ולוקוק). ש"ך שם (שלא בפניו). דני שלישות שבש"ך מוס"ג נו ס"ד. וראה מור

ושולע י"ג מב ס"ג. ש"ך שם ס"ק ד. **שכט** ש"ך שם ש"ש.

שיג רשב"ש שם ד"ה ומשני. **שיד** לענין גובה ממשכמים (ס"י על ס"א), ולענין מענת פרעתי (ס"י ע"ג ס"א), ולענין חשש שני שבת (כדלעיל ס"א).

שטו משנה עירובין פ"א, ב (שלא בפניו). רש"י כתובת י"א, א ד"ה מורו התיבא (כלומר שלא מדעתו).

שטז כאי אלעיל מוק סל"ג, ורש סל"ח.

שזו ב"ב ק"ב, ב – קטא, א. מור ושולע ס"י נה ס"א.

שזח הנהות אשרי שם פ"י ס"י כה. נבוקי יוסף שם (ע"ט).

א ד"ה גרסי. רמ"א ס"י נה ס"א. וכדלעיל סל"ט –

בנמק"ב. **שזט** רק ה"ב, כדלעיל סל"ט (בנמק"ב). מור ושולע ס"י נה ס"א.

שזכ נבוקי יוסף שם. ש"ך ס"י מא ס"ק ד.

הלכות עדות ושטרות ושליש[ות]

כפני בית דין ויפירש להם ענין השלישות והם יכתבו ויחממו הענין כי שמא יפול ביניהם אחר כך אוזו מחלוקת והכחשה והשליש לא יהיה נאמן או לאחר שתצא השלישות מתחת ידו⁷⁰ לכך צריך להיות כל הענין בפני בית דין קודם שתצא מתחת ידו⁷¹ וכל שלישי יזהר בזה.

ואם נעשה שלישי על ידי שליח שהביא השלישות לידו יעשה כפי מה שאמר לו השליח אף אם אחר כך מכחיש המשליש את השליח⁷²:

מדן ואם הושלש בידו שטר חוב על מנת שאם לא יפרע הלוח למלוה לזמן פלוני יחזור השליש את השטר ליד המלוה ואין ידוע לשליש אם כבר נפרע מקצתו ואחר כך עבר הזמן ולא הביא המעות להשליש הרי זה מחזירו למלוה ואינו תושש שמא פרעו להמלוה⁷³ אף על פי שלא התנה עמו שיביא המעות להשליש⁷⁴ לפי שאם היה פורע למלוה היה פורע בפני השליש והיה תובע ממנו שטריו ולא היה מניח שטריו ביד השליש⁷⁵:

מזן אבל קודם שהגיע הזמן אם בא המלוה לחזור בו ולטול שטריו מיד השליש לא יחזירו לו אפילו השלישו המלוה מעצמו שלא מדעת הלוח⁷⁶ (שכונן שהרחבה זו שהרחיב המלוה את הזמן פירעון לא היה בה תנאי כלל ואין בה דין אסמכתא וזהו בו הלוח בלא שום קנין שהרי הוא מוחזק במעותיו⁷⁷). אבל נתינת השלישות למי שזכה בה על פי התנאי שהתנה המשליש יש בה דין אסמכתא לפעמים ויכול לחזור בו אלא אם כן קנו מידו בבית דין חשוב⁷⁸ ופעמים שאין בה דין אסמכתא ואינו יכול לחזור בו. ולכך צריך להיות השליש בקי ברדני אסמכתא היתב⁷⁹):

מזו שכתב ענין השלישות על איזה הנאי הושלש בידו לא יחזור לא לזה ולא לזה עד שיבא אלוהו אם הם מכחישים זה את זה⁸⁰. וכן המוצא שטר חוב אצלו ואינו יודע מה טיבו⁸¹ אם המלוה הפקידו אצלו או הלוח או אם הפקידוהו אצלו בתורת שלישות ומקצתו פרוע⁸² לא יחזור לא לזה ולא לזה⁸³ ואם החזיר עבר על דברי הכמים⁸⁴. וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שום שטר שנמצא ברשות אביהם⁸⁵ אלא אם כן יודעין מה מביכו⁸⁶:

ח"כ סי' צג. הובא בב"י מוס"י נה (שנפלא לומר שאין השליש זוכה לשניהם עד שאין אחד מהם יכול לחזור).

שלת כדלעיל סי' כ"ב.

שלט דמ"א בתשובת ה"א סי' תקנ"ג (שאין היששים שמתא שלישי אינו בקי ברדני אסמכתא). ב"י סי' נה מהרש"ה רמ"א סי' נז מ"ו (ולכן בו אין לחוש בו). דיני שלישות שבש"ך מוס"י נז סי' כ"ב.

שמ רא"ש ב"מ פ"א סי' נב. מור ודעה ה' בשול"ע סי' כ"ג.

שמא תשובת בית כ"ח א. מור ושול"ע סי' סה סי"א.

שמב רש"י שם ר"ה מנא שטר. מור ושול"ע שם.

שמג משנה שם (דאמ מנא בו). רש"י שם ר"ה דאמ מנא (לא יחזור בו). מור ושול"ע שם (דאמ מנא בו).

שמד רא"ש בתשובת כלל קה' מוס"י ה' סוד ושול"ע סי' סה סי"א. וראה גם רמ"א סי' נה סי"א.

שמה רא"ש שם. מור ושול"ע שם סי' כ"ב.

שמו מור ושול"ע שם.

של בעל הניסוח אור ש. שלישות מנאן טור סי' נה סי"ו ושול"ע שם סי' נז סי"ג.

שלא שאז נאמן כשני עדים. כיריאת גיטין סד, א. מור ושול"ע סי' נז סי"א.

שלב בעל התרומות שער נב ח"ג סי"ג, שכך השיב לו הרמב"ם (פי' נז).

שלג בעל התרומות שער נב ח"ג סי"א, בשם תשובת הר"ף (פי' רבה). טור סי' נה סי"ג. ושול"ע שם סי' נז סי"ה.

שלד ש"ך ס"ק בה. דיני שלישות שבש"ך מוס"י נז סי"ו.

שלת תשובת הר"ף ובעל התרומות שם. מור ולבוש סי' נה סי"ה.

שלו בעל התרומות שער נב ח"ג סי' ג, שכן השיב לו הרמב"ם סי' נח (שנקרא שלישי לענין נאמנות). ב"י סי' נה סי"ב. רמ"א סי' נז סי"ב (אין חילוק לענין שלישי בו).

שלי ש"ך סי' מא ס"ק כב. דיני שלישות שבש"ך מוס"י נז סי"ב.

שלו שהשליש מוחזק עמו הלוח. וראה שול"ע רשב"א

הלכות עדות ושמרות ושלש[ו]ת

מז וכן הדין בכל זה בשמר מכירה^ט ומתנה^ט כי אף על פי שלא שייך בהן פירעון יש לחוש להמלכה שמה נמלך המקנה מלהקנות^ט והפקיד השמר ביד זה עד שעה שיתרצה להקנות שאז יטלנו מידו ויתננו ליד הלוקח או מקבל מתנה ועבשו לא קנו עדיין לכך לא יתנו לידם אם המקנה אומר שהוא הפקידו^ט;

מח כמה דברים אמורים בשמר שאין בו קנין סודר אבל אם יש בו קנין סודר והוא שמר מכירה או מתנה שלא שייך בהן פירעון יחזירו להלוקח או להמקבל מתנה^ט לפי שמשענה שקנו מידו נתחייב^ט והשמר אינו אלא לראיה^ט.

כמה דברים אמורים בשאין ידוע מי הפקידו אבל אם ידוע שהמקנה הפקידו רק שלא פירש מה לעשות בו וגם עבשו אינו כאן כגון שמת אף על פי כן לא יתנו למי שהקנה לו^ט כי שמה התנה עם העדים שקנו מידו שיתנו השמר לידו ולא ליד מי שהקנה לו^ט כדי שתהיה הברירה עדיין בידו ולא גמר והקנה^ט. ואין צריך לומר אם המקנה חי ומוען כן. וגם לא יחזירו לירשי המקנה^ט כי שמה לא התנה כלום עם העדים וגמר והקנה^ט. אבל אם המקנה חי ומוען כן יחזירו לו כיון שידוע שהוא הפקידו;

מט שמר חוב שנמצא בשוק^ט אם המלוה מודה ללוה שנפל ממנו יחזירו לו אבל אם הלוה מודה למלוה שנפל ממנו לא יחזירו לו^ט שכוין שלא נזהר בשמירתו מן הסתם אינו שמר כשר^ט לכן חוששים לקנוניא^ט שמא פרענו כבר ונפל מהלוה^ט שלא חשש לשמרו ועבשו עושה קנוניא עם המלוה על הלוקחות שלקחו ממנו אחר זמן כתיבת השמר. ואפילו המלוה נותן בו סימן מובהק אין מחזירים לו^ט. אבל אם הוא שמר שאין גובין בו מהבטוחים יחזירו למלוה אם הלוה מודה שנפל ממנו^ט. ואם אינו מודה לא יחזירו^ט לא לזה ולא לזה אלא על פי סימן מובהק^ט. ופרטי דיני סימני שמרות יש בהם חילוקים רבים^ט לכך אין להחזיר אלא על פי הוראת בית דין. וכל זה אפילו בשמר חוב שיש בו קנין^ט כיון שהחשש הוא משום פירעון^ט.

שמו	תוספתא ב"מ פ"א ה"ה (מצא). ב"י רס"י מה. ש"ך שם ס"ק א (המצא אצלו). דיני שלישות שבש"ך מוס"י נו ס"ז (בירוש הפקדו).
שמח	משנה ב"מ ה, א (מצא). ש"ך שם ושם.
שמש	משנה שם (בשמרי מתנה). שו"ת רשב"א ח"א ס' א"ה דא' (בשמרי מכירה).
שנ	מה שאין כן בשמרה. כדלעיל מ"ז ושי"ג.
שנא	רשב"א בתשובה ח"א ס' א"ה דא'. ב"י רס"י מה. ושו"ך ט"ו נו ס"ק כז. דיני שלישות שבש"ך מוס"י נו ב"י.
שנב	אפילו לא הגיע השמר למקבל. מ"מ הל' גולה ה"ט בשם רוב הפוסקים. מור וש"ע ס' מה ס"ד. וכה לקמן מ"ט (במצא).
שנז	שו"ת הרא"ש כלל מו ס' ג. ש"ך שם.
שנד	רמב"ם הל' זכיה פ"ט ה"ג. בעל התרומות שער גב ח"ד. סור ושורש ס' נו ס"ה. עיי' שם בש"ך ס"ק כז, וברני שלישות סוף סיומן נו אות יז.
שנה	מור ס' ג' (מ"ע מה' לענין שפר לזה). כ"ה שם (שלי' מע"מ זה כ"ה אף בשמר מתנה). ש"ך ס' ג' ריש ס"ק כז. דיני שלישות שבש"ך מוס"י נו ב"י.

שנו	כ"ח שם, ובס"י רנ סמ"ה.
שנז	מור וש"ע שם.
שנח	מור שם. סמ"ע ס' נו ס"ק כב. ש"ך ריש ס"ק כז.
שנט	חשנה ב"מ יב, ב. מור וש"ע ס' מה ס"ג.
שס	נגרא שם. מור וש"ע שם.
שסא	נגרא שם. רש"י שם ד"ה הני עני.
שסב	נגרא שם יג, א. מור וש"ע שם.
שסג	רש"י שם ד"ה לפרעון.
שסד	שו"ך ס"ק כ.
שסה	רמב"ם הל' גולה ואברה פ"ח ה"א. מור וש"ע שם.
שסו	המב"ם שם.
שסז	גמ"ך שם.
שסה	במור וש"ע ס' מה ס"פ"א.
שסט	דבלא קנין חוישין גם דלמא כתב ללות ולא לזה, אף שאמור לעשות כן, כדלעיל מ"ז (נגרא שם כרבי אסי).
שע	גמרא דף טז, ב (בשכתובו בע הנפק). אוריס ס' מה ס"ק ב (אי שמר קנין).

הלכות עדות ושמרות ושליש[ות]

אבל שמר מכירה ומתנה שיש בו קנין כיון שאין בו לא חשש פירעון ולא חשש המלכה ויחזירו להלוקח או המקבל מתנה ^{טטא} אף על פי שאין המקנה מודה שנפל מהם ^{טטב}.

וכתובה דינה כשטר חוב וחוששים בה לפירעון ולקנוניא ^{טטג} (אבל שמר שמתחייב בו לזון ^{טטד} ולחלביש בניו וכלתו או בתו וחתנו משך כמה שנים אין חוששים בו לפירעון שיפדע בעמדת בשנה זו בעד מווננת של שנה הבאה לכן יחזירו להם ולא לו אם יש בו קנין ^{טטה} שאין בו חשש המלכה):

ג מי שפרע מקצת חובו ואין המלוה רוצה לכתוב הפירעון על השטר חוב ^{טטו} אלא רוצה לכתוב שובר ^{טטז} וכן אם בא לפרוע כל חובו ואמר המלוה אבד ממני השטר חוב ^{טטז}.

אם נכתב כשטר חוב נאמנות מפורשת למלוה כשני עדים יכתוב שובר בחתימת ידו ולא בעדים ^{טטז} שבין שהאמינו כשני עדים לומר שלא נפרע ושנים כמאה ^{טטז} שוב אין שובר בעדים מועיל להכחישו ^{טטז} אלא בחתימת ידו שהודאת בעל דין כמאה עדים ^{טטז}.

כמה דברים אמורים כשטר חוב שכתוב בו שם המלוה אבל אם אין כתוב בו שם המלוה כלל ונתחייב הלוה לכל מי שמוציא שטר חוב זה ^{טטז} כמו שנוהגים עכשיו ^{טטז} אין שובר בחתימת יד המלוה מועיל עליו אם יוציאנו אחר ויאמר קניתי מהמלוה ולא ידעתי שנפרע מה שאין כן שובר בעדים לא יוכל לטעון לא ידעתי כי העדים מוציאים הקול ^{טטז}:

גא ועכשיו נתפשט המנהג שמי שנאבד לו שטר חוב כזה והחתום בו מודה שחייב לו אך שאינו רוצה לשלם שמא ימצאו אחר ויציאו או יכריזו בבית הכנסת ששטר חוב שסכמו כך וכך וזמנו כך וכך והחתום פלוני בן פלוני ועדי הקיום פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני מי שיש לו שטר חוב כזה יבא לבית דין מיד ואם לא יבא יבטלו הבית דין השטר חוב ויתנו כתוב וחתום להחתום בו ^{טטז}.

ועוד נהגו שאין אדם רשאי לקנות שטר חוב כזה עד שישאל בחתום בו אם הוא פרוע. ואם לא החתום בעיר רשאי לקנותו ואינו חושש לשובר ^{טטז} כי שובר בחתימת ידו אינו מועיל ובעדים קול יש לו ^{טטז}:

גב וכל שובר בין בעדים בין בחתימת ידו צריך לכתוב בו שהפירעון הוא על שטר חוב

שעט בעל התרומות שער בן ח' דף סוף ס"א. טור ס"א, ושו"ע נ"ג ס"א.

שפ שבועות כ"ב, א. מור וש"ע שם ס"א.

שפא ש"ת דרשב"א ח"א סי' תתקכ"ב דרכי משה שם ס"ק ג' במ"ע שם ס"ק י"א.

שפב נישן ז', ב. וכלעיל ס"ב.

שפג ש"ך סי' ג' ס"ק ג' ומסקנתו ב"י סוף ס"ק י' (רמ"א כשלא נכתב שם המלוה).

שפד שטר ממרנות, הנוכר לעיל הל' רבות סמ"א (כמנסת). וראה גם לעיל ס"ח, וש"נ.

שפה ש"ך סי' ג' ס"ק ג'.

שפז מסגרת השלחן סי' ג' ס"ק ה.

שפח מסגרת השלחן שם.

שפח כלעיל ס"ז.

שעא טור וש"ע סי' סה ס"ד. כפירוש ה"י שם ס"ה, וש"ך שם ס"ק ל"ב (דלא בבאר הגולה שם). וכלעיל

ר"ש סמ"ח (שכ"ה דעת רוב המוסקים).

שעב ש"ך שם.

שעג רמב"ם הל' גולה ואבדה פ"ח ה"כ. ש"ך שם ס"ק ל"ב.

שעד חשנה כ', א. לפירוש דש"י שם ד"ה ואינרות מוזן (שקביל עליו לזון את בת אשתו). מור וש"ע שם ס"ב.

שעה נתיין ח"מ הל' גולה ואבדה פ"ח ה"ג, וד"ק.

שעו ב"ח סי' נד ס"ב (שתלוי ברצון המלוה). ש"ך שם ס"ק ב' (כשהגיע זמן פירעון).

שעז משנה ב"ב ק"ג, ב' ברבי יוסי. ברייתא שם קע"א, א. נמסקת הנגרא שם קע"א, ב'. מור וש"ע סי' נד ס"א.

שעה נגרא שם. מור וש"ע שם ס"ב.

לה הלבנות עדרות ושמרות ושליש[ות]

שסכמו כך וכך ⁹⁹⁹ (כרי שלא יוכל למעון שהשובר ⁹⁹⁹ הוא על חוב אחר ותועלו לו תפיסה שיתפוס משל הלזה ⁹⁹⁹). אם זוכרים זמן כתיבת השמטר יכתבו גם כן על שמר חוב שזמנו כן וכך. ואם אין זוכרים זמן כתיבת השמטר יזהרו שלא לכתוב זמן כתיבת השובר בשובר כי שמא איהרו זמן כתיבת השמטר בשמטר ששמטי חוב המאוחרים כשרים ⁹⁹⁹ ונמצא שלפעמים יהיה זמן השובר קודם לזמן כתיבת השמטר ואינו מועיל כלום לשמיר זה לפיכך אין לכתוב זמן בשובר אלא אם כן זוכרים זמן כתיבת השמטר הכתוב בשמטר ⁹⁹⁹:

גג אסור להשהות שמר פרוע ⁹⁹⁹ או מהול ⁹⁹⁹ בתוך ביתו אף על פי שהלזה מאמינו ⁹⁹⁹ משום שנאמר ואל תשכן באהלך עולה ⁹⁹⁹. ואפילו כתב עליו שובר ⁹⁹⁹. עד שיכתבנו על גבי השמטר ⁹⁹⁹.

והוא שפרוע כולו אבל אם נשאר חייב לו אפילו פרוטה מותר לעכב השמטרי. ולכתוב שובר ⁹⁹⁹. ואם הלזה מאמינו בלא שובר מותר ⁹⁹⁹.

ומכל מקום אין לו לעכב השמטר בשביל שכן הסופר שנתן הוא בעד הלזה ⁹⁹⁹. שהלזה חייב לשלם שכן הסופר ⁹⁹⁹ אפילו לזה למחצית שכתב ⁹⁹⁹ ואם לא היו מעות ללזה וישלם המלוה בערו אין לו לעכב השמטר חוב עד שישלם ⁹⁹⁹ הואיל והשמטר חוב לא נכתב על מעות הללו כלל אלא חוב אחר הם ⁹⁹⁹ (ואפילו אם הנייר גם כן של הסופר ונמצא שגוף השמטר שלו ואין צריך ליתנו ללזה כלל לצור על פי צלוחיתו עד שישלם בערו ⁹⁹⁹ מכל מקום אין לו להשהותו בביתו אלא קרוע ⁹⁹⁹. ואין צריך לומר שאין לו לעכב השמטר חוב בעד חוב שחייב לו ממקום אחר לגמרי). ויש מתירים ⁹⁹⁹ (ורא שמים יהמיר לעצמו כסברא הראשונה ⁹⁹⁹):

אמנה (האמינו). ש"ך מ"י מא מ"ק פו (אף על פי שהלזה שותק ואינו מבקש השמטר).
שצו אויב א"י. ד. גמרא שם. במ"ע מ' נז מ"ק א, ובס"י מא מ"ק כא. וראה גם לעיל ס"ג.
שצח שו"ע מ' נז מ"א. וראו הש"ך שם מ"ק ו (שמתיר בנשאר חייב המשימ אפילו בלא שובר, וכדלקמן בסמך, מ"ט) דא פריג בהא (שנאם פרע כולו אמור אפילו בשובר, כמ"ש הש"ך בס"י מא מ"ק פו, באופן רב). עיין ס"י דו ס"ב ג' (שבשם לו ששיר לא יפיעו על בשובר עד שיחורר שמטרי).
שצט ש"ע שם (בפרע מקצתו). ש"ך שם מ"ק ד (בשביל שכן סופר). וראה פתחי חושן הל' הלואה מ"ב מ"ק פז.
צו ר"ן ברובות (ג, ב) ד"ה תנאי. שו"ע שם.
צא כדלעיל ריש מ"ג, וש"ך.
צב ר"ן שם. לפיכך הש"ך שם מ"ק ג.
צג ר"ן שם ד"ה אסור. שו"ע שם.
צד מנשה כ"ב קסו, ב. מור וש"ע מ' לט ס"ו. ר"ן שם.
צה גמרא שם קסו, א. מור וש"ע שם. סמ"ע שם מ"ק מו.
צו ר"ן שם. ש"ע מ' נז מ"א.
צז ש"ך שם מ"ק ג.
צח ש"ת הרשב"א ה"ג סוס"י נו. רמ"א מ' נז מ"א.
צט רמ"א שם.
צק תוס' כתובות יט, ב. ד"ה ומנין רא"ש שם פ"ב מ"י א. וראה ש"ך שם מ"ק ד.
צקא שכן פסק הש"ע בפשוטו.

שפט רש"ם כ"ב קעא, סמ"ב טור וש"ע ס"י נד מ"ג (בשובר בעדים). במ"ע מ' עא מ"ק יא (בשובר בחתימתו דו).
שצ הנוקם שפירשו כ"ש בגמרא שם: כתבו פתמא (ולא פירשו שכתבו פתמא: שפ"ח של מלוה זה), כי אם יכתוב פתמא יוכל הגולה למען שהשובר ב'.
שצא עי"ן ס"י נח ט"ו ב' בה"ה (שנראה עיקר כדעת המוסק, בעדים שנתעדין שפרע חכם, אין השמטר בכל לגמרי, רק דלא מנבנין ביה, ונזירו אם תפס לא מפקינן מיניה), ובסמ"ע ס"י עא מ"ק כא (שבשער שיש בו נאמנות המלוה כשני עדים, אם כתב שובר בתם כתיבת ידו, יוכל הגולה למען שהשובר הוא על חוב אחר. ובה"כ במ"ע מ' נח סוף מ"ק א, ור"ח ה"טור וש"ע כאן מ' נד מ"א: שובר שכתב בתם מלפני פרעו לפיכך מנכס כל שער שיש לו עליו כ"י (וראה ש"ך מ"ק ג, שצ"ן לשם ושם, שהולק שם על המכוער. ולדעת המכוער צ"ל שהמור וש"ע כאן) דזננס לומר דלא מנבנין ביה לכולא עלמא. ולקדוש איכא פלוגיא בס"י חו, שדעת רב' במור שם, ורמ"א שם מ"ב, ומוקדם דלא מנבנין ולא מפקיענן (כדאמרינן ב"ב ז, וזי תפס לא מפקיענן).
שצב מ' נז מ"ב. וראה לעיל סוף מ"ד.
שצג ר"ב קעא, ב. מור וש"ע מ' נד מ"ג.
שצד כתובות י"ט, ב. מור וש"ע מ' נז מ"א.
שצה ש"ת הרא"ש מ' עז מ"ד, בשם תשובת הרשב"ן. רמ"א שם מ"א (שנחלו שעבדו). ש"ע מ' מא מ"ב. ש"ך מ' נז מ"ק ב (שנחלו לגמרי).
שצו ראה גמרא שם (אמנה), ורש"י שם יט, א ד"ה שמר